

04.04.2022

Asia/19

§ 253

Lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle vammaispalvelulainsäädännön uudistusta koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta

HEL 2022-002537 T 03 00 00

VN/12531/2021 ja STM083:00/2019

Päätös

Kaupunginhallitus antoi sosiaali- ja terveysministeriölle seuraavan lausunnon vammaispalvelulainsäädännön uudistusta koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta:

1. Vastaajan taustaorganisaatio

Helsingin kaupunki

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

X Kyllä pääosin

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

X Kyllä pääosin

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

X Kyllä pääosin

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

X Kyllä pääosin

Esityksessä ehdotetaan asiakkaan osallistumista oman palvelunsa suunnitteluun. Tämä edistää vammaisten henkilöiden osallisuutta.

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

X Kyllä

Jos esitetyt toimet asiakkaan osallisuuden parantamiseksi toteutuvat, ne lisäävät asiakkaan yksilöllisiä mahdollisuuksia saada tarpeensa mukaisia palveluja vammansa tai sairautensa laadusta riippumatta. Palveluvalikon laajeneminen lisäisi mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeen mukaisia palveluja.

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

1. Helsingin kaupunki pitää hyvänä täsmennyksenä sitä, että laissa säädettäisiin päivätoiminnan järjestämisestä työkyvyttömille työkäisille vammaisille henkilöille.

2. -

3. -

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

1. Helsingin kaupungin näkemyksen mukaan hengityshalvauspotilaiden hoidon järjestämisvastuun siirtäminen vammaispalveluihin ei ole asiakkaiden edun mukaista (ks. perustelut kohdassa 10).

2. Kaupunki ei pidä hyvänä säännöstä, joka koskee lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle. Lapsen kuulemisesta tai mielipiteen selvittämisestä ei ole esityksessä mainintaa. Esitetystä vammaispalvelulain 15 §:ssä olisi perusteltua määrittellä tarkemmin lapsen etua arvioitaessa huomioon otettavat asiat.

3. Kaupunki pitää tärkeänä, että vammaispalvelulaissa säilytetään määrittely, jonka mukaan omainen tai muu läheinen voi toimia henkilökohtaisena avustajana vain erityisen painavasta syystä vammaisen henkilön edun mukaisesti. Esityksessä esitetyn toteutuessa omaishoidon tuen ja henkilökohtaisen avun ero hämärtyy. Näin ollen esitys ei kaikissa tilanteissa tue asiakkaan itsemääräämisoikeuden toteutumista.

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

X Kyllä pääosin

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

X Ei

Kaupungin näkemyksen mukaan hengityshalvauspotilaiden hoidon järjestämisvastuun siirtäminen vammaispalveluihin ei ole asiakkaiden edun mukaista, vaikka onkin tärkeää, että nykyiset hengityshalvausstatuksenomaajat pääsevät eroon laitospotilasstatuksesta. Toimiala haluaa korostaa, että ratkaisu on erittäin kallis sekä tehtävänä kohtuuton. Kaupunki esittää, että vastuu palvelun järjestämisestä jätettäisiin nykyi-

selleen tai siirrettäisiin vammaispalvelujen sijaan perusterveydenhuollon tai kotihoidon vastuulle, koska tehtävään sisältyy paljon lääketieteellisiä ja terveydenhuollollisia toimia. Lisäksi hengityslaitteen käyttö on liian haastava vastuu henkilökohtaiselle avustajalle, jolla ei välttämättä ole soveltuvaa tai ylipäättään mitään koulutusta. Esitysluonnoksessa on todettu, että terveydenhuollon tulee varmistaa vammaisen henkilön ja tarvittaessa avustajan hoitotoimenpiteissä tarvitsema osaaminen, jos hengityshalvauspotilaan henkilökohtaiseen apuun sisältyisi hoitotoimenpiteitä. Kaupunki toteaa, että vastuun hoitotoimenpiteisiin perehdyttämisestä tulisi aina kuulua terveydenhuollolle.

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

X Kyllä pääosin

Palveluja järjestetään esityksen mukaan pitkäaikaisesta toimintakyvyn heikkenemisestä seuraavan välttämättömän ja toistuvan avun, tuen ja huolenpidon tarpeen perusteella ja niillä vastattaisiin henkilön fyysisen, psyykkisen ja kognitiivisen toimintakyvyn heikkenemisestä aiheutuviin tarpeisiin. Tämä muotoilu tulee kaupungin näkökulmasta lisäämään mielenterveysasiakkaiden hakemuksia vammaispalveluissa, mikä edellyttää lisäresursseja hyvinvointialueille. Mielenterveysasiakkaille on tällä hetkellä järjestetty palveluja pääasiassa sosiaalihuoltolain mukaan.

Todettakoon myös, että niin sanotun nepsy-kirjon (neuropsykiatrisesti oireileva) asiakkaita tulee uuden lain piiriin enenevässä määrin. Uusien asiakasryhmien tulo lain piiriin tarkoittaa sisällöllisten muutosten tekemistä palveluihin.

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

X Kyllä pääosin

Hallituksen esityksen mukaan hyvinvointialueella tulisi olla käytössä kaikki henkilökohtaisen avun järjestämistavat (työnantajamalli, oma toiminta, palveluseteli ja ostopalvelu). Tätä on kaupungin näkemyksen mukaan vaikeaa toteuttaa henkilöstön rekrytointivaikeuksien vuoksi. Vaade henkilökohtaisen avun järjestämisestä kaikilla henkilökohtaisen avun tuottamistavoilla tulee lisäämään kustannuksia ja kuormittamaan hyvinvointialueiden jo ennestään haastavaa vammaispalvelujen yksiköiden tilannetta ilman asiakkaan saamaa lisäarvoa. Kaupunki esittää,

että vähintään kaksi tai kolme järjestämistapaa riittäisi turvaamaan asiakkaiden henkilökohtaisen avun palvelut ja itsemääräämisoikeuden.

Kaupunki pitää tärkeänä, että vammaispalvelulaisissa säilytetään määrittely, jonka mukaan omainen tai muu läheinen voi toimia henkilökohtaisena avustajana vain erityisen painavasta syystä vammaisen henkilön edun mukaisesti. On tarpeen tarkentaa, miten asiakkaan etu määritellään ja miten varmistetaan asiakkaan itsemääräämisoikeuden toteutuminen omaisen toimiessa avustajana.

Esitysluonnoksen mukaan erityinen tuki olisi palvelujen kokonaisuus, joka sisältäisi erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon ja vaahtivan moniammatillisen tuen. Kaupunki toivoo tarkempaa sääntelyä erityistä tukea toteuttavan ammattihenkilön kelpoisuuden suhteen. Erityisesti tuetun päätöksenteon osalta sääntelyn tulee olla täsmällistä, jotta vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus toteutuu täysimääräisesti vapaana ulkopuoliselta vaikuttamiselta. Palvelun yhtenä haasteena on osaavan henkilöstön saatavuus.

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

X Ei pääosin

Kaupunki toivoo tarkempaa sääntelyä kyseisten säännösten osalta. Yhtenä haasteena palvelun tuottamisessa ja järjestämisessä on osaavan henkilöstön saatavuus.

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säätämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaisissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna tarkoituksenmukaista?

X Ei

Esityksen myötä aiemman kehitysvammalain mukainen kuntouttava varhaiskasvatus laajenee koskemaan kehitysvammaisten lasten lisäksi myös muita vammaisia lapsia. Palvelua myönnettäisiin vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena. Kaupunki esittää laissa määriteltäväksi tarkemmin, mitä kuntouttava varhaiskasvatus on. Toisaalta varhaiskasvatuslain sääntely riittänee turvaamaan vammaisten lasten yksilöllisen varhaiskasvatuksen.

Kaupunki tuo esille myös huolen siitä, että kuntouttavan varhaiskasvatuksen tarpeen osoittaminen muuttuu entistä vaikeammaksi 1.8.2022 lukien, kun tuen portaiden muutokset tulevat voimaan varhaiskasvatuslain uudistuksessa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä ei ole kehitysvammaisten lasten kuntoutuksellista osaamista, jota eri tuen portailla voidaan tarjota.

Varhaiskasvatuksessa lapsilla ei ole varhaiskasvatuslain nojalla järjestettyä kuljetusta. Kehitysvammalain mukainen erityishuolto ja siihen liittyvät kuljetukset ovat maksuttomia. Kaupunki esittää vahvan huolen siitä, miten kuljetusten järjestämisvelvollisuus saattajineen pystytään toteuttamaan tilanteessa, jossa oikeus kuntouttavaan varhaiskasvatukseen laajennettaisiin kaikkiin vammaisiin lapsiin. Kuljetuskustannukset ovat kasvava kustannuserä hyvinvointialueilla.

On epäselvää, miten toimitaan tilanteessa, jossa hyvinvointialueen on järjestettävä vammaisille lapsille kuntouttavaa varhaiskasvatusta valmennuksena, mutta palvelun tuottaa kunta.

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

X Kyllä pääosin

Ks. kohdat 8 ja 12.

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

X Ei pääosin

Ks. kohta 12.

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

X Ei

Nykyinen henkilökohtaisen avun palvelu tai tukihenkilötoiminta tai tuettu asuminen vastaavat tähän tarpeeseen.

18. Onko tuetusta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

X Ei kantaa

Ks. kohta 12. Esitysluonnoksessa erityinen tuki olisi palvelujen kokonaisuus, joka sisältäisi erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon ja vaativan moniammatillisen tuen. Kaupunki toivoo tarkempaa

säätelyä erityistä tukea toteuttavan ammattihenkilön kelpoisuuden suhteen. Erityisesti tuetun päätöksenteon osalta säätelyn tulee olla täsmällistä, jotta vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus toteutuu täysimääräisesti vapaana ulkopuoliselta vaikuttamiselta. Palvelun yhtenä haasteena on osaavan henkilöstön satavuus.

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

X Ei

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

X Kyllä pääosin

Hallituksen esityksessä esitetään, että tukea esteettömään asumiseen tulisi myöntää vanhempien erotilanteessa ja lapsen vuoroasumisessa vaikeavammaisen lapsen molempien vanhempien asuntoihin. Tämä on perusteltua, jos se edistää vanhempien ja lapsen yhteydenpitoa. Muutos tulee kuitenkin lisäämään sosiaalialan ammattilaisten työtä ja kustannuksia, jotka todennäköisesti ovat korkeammat kuin esityksessä on arvioitu.

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

X Ei pääosin

Ks. kohta 8.

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

X Kyllä pääosin

Lyhytaikaiseen huolenpitoon kaupunki esittää lisättäväksi kuljetusten järjestämisen niille asiakkaille, joilla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja jotka eivät voi ilman kohtuuttomia vaikeuksia käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä itsenäisesti. Lyhytaikaisen huolenpidon asiakkaista suurin osa on lapsia, jotka eivät liiku yksin. Tämä lisää kuljetusten kysyntää ja siten kustannuksia.

Kaupunki esittää huomiona, että termi lyhytaikainen huolenpito poikkeaa THL:n sosiaalihuollon sanastosta, jossa kyseisestä palvelusta käytetään termiä tilapäinen hoito/tilapäinen huolenpito. Näin ollen olisi perusteltua tarkentaa käsitettä.

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

X Kyllä

Kaupunki pitää hyvänä täsmennyksenä, että laissa säädettäisiin päivätoiminnan järjestämisestä työkyvyttömille työkäisille vammaisille henkilöille.

Tässä yhteydessä kaupunki haluaa painottaa sen huomioon ottamista, että myös päivätoiminnassa voitaisiin tarvittaessa käyttää lyhytkestoista erillään pitämistä, lyhytkestoista poistumisen estämistä ja valvottua liikumista. Tämä tukisi myös vaativaa psyykkistä tukea tarvitsevien autismikirjon ja kehitysvammaisten henkilöiden subjektiivista oikeutta osallistua päivätoimintaan.

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

X Kyllä

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

X Kyllä pääosin

Hallituksen esityksessä liikkumisen tukea voidaan järjestää joustavasti eri tavoilla esimerkiksi henkilökohtaisen avustajan avulla tai saattajan avulla. On tarpeen täsmentää sitä, jääkö hyvinvointialueen arvioitavaksi, mikä henkilökohtaisen avustajan tai saattajan käyttöön myönnetty tuntimäärä vastaa yksittäistä matkaa niin, että lain tarkoitus täyttyy liikkumisen tuen osalta.

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

Liikkumista tukevien palvelujen kustannuslaskelmissa on jätetty huomiotta palvelun toiminta-alueen laajentuminen. Kun aiemmin matkustusalue on ollut pääasiassa asuinkunta ja sen naapurikunnat, laajenee nyt alue jopa matkoiksi mökkipaikkakunnille. Tämä lisää kustannuksia. Esityksessä tulisi tuoda selkeämmin esille, että näille paikkakunnille tulisi matkustaa esteettömällä joukkoliikenteellä ja vasta kohteessa käyttää taksia.

Esityksessä tuodaan hyvin esille, että henkilön tulee käyttää ensisijaisesti julkista joukkoliikennettä. Esityksestä ei käy ilmi, maksaako vammaisen henkilö tämän kuitenkin itse vai korvaako kunta matkat. Esi-

merkiksi nyt kehitysvammaiset ovat saaneet bussiliput kulkeakseen päivä- ja työtoimintaan kehitysvammalain mukaisesti. Uuden lain hengen mukaista olisi, että jos henkilö kykenee kulkemaan julkisella kulkuvälineellä, hän maksaa matkan itse.

Esityksestä ei myöskään käy ilmi, tuleeko vanhemmille korvata lapsensa kuljetus lyhytaikaiseen hoitoon. Myös tämä on ollut aiemman lain velvoite, joka tulisi selkeästi poistaa. Jos vanhemmilla on auto, heidän on mahdollista myös kuljettaa lapsensa hoitoon. Samoin, jos vanhemmat käyttävät julkisia kulkuvälineitä lapsensa kuljettamiseen, sen tulisi olla ensisijaista.

Kaupungin näkemyksen mukaan liikkumisen tuen ulkopuolelle tulisi rajata yrityksen toimintaan liittyvät matkat, esimerkiksi siirtyminen asiakkaalta toiselle, joka on normaalia yritystoimintaa ja voidaan vähentää yrityksen tuloista.

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

X Kyllä pääosin

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Taivotteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

X Eivät

Vammaispalvelulain 12 §:n 2 momentin 1 ja 2 kohta tulisivat voimaan 1.1.2025, jotta hyvinvointialueilla olisi aikaa valmistautua uusien palvelujen järjestämiseen. Kaupunki korostaa, että muutokset edellyttävät merkittäviä lisäresurssitarpeita. Kun lisäksi otetaan huomioon samanaikaiset sote-uudistuksen mukanaan tuomat muutokset sekä mahdollinen hengityshalvauspotilaiden hoidon järjestämisvastuun siirtäminen, siirtymäaika on kohtuuttoman lyhyt. Sen tulisi olla pidempi kuin kolme vuotta, mikäli hengityshalvauspotilaiden hoito siirtyy vammaispalvelujen vastuulle.

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

X Kyllä pääosin

Tässä tulee huomioida se, että palveluja uudelleen organisoitaessa rajoitustoimenpiteitä koskevia säännöksiä olisi mahdollista soveltaa sekä sosiaali- että terveydenhuollon yhteisissä yksiköissä.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

X Kyllä pääosin

Kaupunki katsoo, että asiakasmaksulakiin ehdotetut muutokset aiheuttaisivat järjestelmämuutoksia, joiden toteuttaminen esitetyssä aikataulussa on haasteellista.

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

X Kyllä

Esitys on lähtökohtaisesti onnistunut kiinteän käyttövaran määrittämisen osalta lapselle. Vammaisen lapsen asuminen kodin ulkopuolella voidaan jatkossa järjestää siis myös vammaispalvelulain perusteella. Ehdotettu lapselta perittävä asiakasmaksu lähtökohtaisesti vastaa lastensuojelulain perusteella sijoitetulta lapselta perittävää maksua. Vammaiselle lapselle ei kuitenkaan turvata käyttövaraa samoin perustein kuin lastensuojelussa sijoitetulle lapselle. Kaupungin näkemyksen mukaan lasten käyttövarat pitäisi lähtökohtaisesti määrittää samoin perustein.

Pykälässä säännellään lapselta perittävän asiakasmaksun lisäksi myös vanhemmilta perittäviä maksuja. Esityksessä korostetaan (s. 247), että asiakasmaksulainsäädännön tarkoituksena pitäisi olla vain palveluja käyttäviltä asiakkailta perittävien maksujen sääntely. Selvyyden kannalta olisi suotavaa, että samaa analogiaa noudatettaisiin myös 7 d §:ssä ja kautta linjan asiakasmaksulainsäädännössä sitä uudistettaessa.

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

X Kyllä pääosin

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

X Ei

Esityksen kustannusarviota kaupunki pitää liian matalana. Sekä asiakasmäärät että kustannukset on arvioitu liian alhaisiksi monelta osin ja kelpoisuusehtoja ei ole määritelty tarpeeksi tarkasti, mikä vaikuttaa henkilöstömenoihin. Hallinnollinen työ tulee lisääntymään. Laskelmissa ei ole myöskään huomioitu henkilöstön saatavuuden ongelmista tai palvelujen valvonnasta aiheutuvia kustannuksia. Päätösten uusiminen vie merkittävästi enemmän aikaa kuin on arvioitu. Haasteena on osaan henkilöstön saaminen kyseisiin tehtäviin. Rinnalla on hoidettavana koronan aiheuttama palveluvelka ja sote-uudistuksen aiheuttamat muutokset toimintaympäristössä. On huolestuttavaa, mikäli lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamista koskevat säännökset tulevat voimaan ja vammaispalveluja tulisivat koskemaan myös vastaavat mitoitukset kuin lastensuojelussa. Laskelmissa ei ole myöskään huomioitu asiakasmaksupäätösten ja asiakasmaksuhuojennushakemusten käsittelystä syntyvää työtä.

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä

Yleistä

Esityksessä todetaan, että vammaispalvelujen haasteena ovat palvelujen oikea-aikaisuus ja yksilölliset palvelutarpeet. Esityksessä myös todetaan, että vammaisten henkilöiden tarvitsemat sosiaalipalvelut järjestetään ensisijaisesti osana yleistä palvelujärjestelmää sosiaalihuoltolain mukaisesti. Kaupunki näkee haasteena, että yleisen palvelujärjestelmän ensisijaisuus ei vammaisten henkilöiden kohdalla useinkaan toteudu. Myöskään hallinto-oikeuden ja aluehallintoviraston viimeaikaiset ratkaisut eivät kaikilta osin tue yleisen palvelujärjestelmän ensisijaisuuden periaatetta. Edellä todettu näkyy myös koulutuspalveluissa ja vapaa-ajan palveluissa. Tältä osin Helsinki on aiemmin antanut lausunnon Osallisuus-työryhmälle.

Esityksessä erityishuoltoon sisältyvää vaativaan tukeen liittyvää hoitoa ja huolenpitoa sekä kuntoutusta voitaisiin toteuttaa sosiaalihuoltolaissa tarkoitetuissa ympärivuorokautisen palveluasumisen yksiköissä tai laitoksyksiköissä, joissa on riittävä lääketieteellinen, psykologinen ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus. Näitä yksiköjä kutsuttaisiin esityksen mukaan vaativan tuen yksiköiksi. Hyvinvointialueella olisi oltava alueella esiintyvän tarpeen mukainen määrä vaativan tuen yksiköjä. Tämänhetkinen asuminen ryhmäkodeissa on vuokrasuhteista. Kaupunki nostaa esiin huolen siitä, että esitettyjen muutosten myötä asiakkaille aiheutuisi tilanteita, joissa he joutuisivat muuttamaan pois kodistaan,

jotta rajoitustoimenpiteitä voitaisiin käyttää. Kaupunki toivoo tarkempaa ohjeistusta esimerkiksi STM:n kuntainfon muodossa, millaisia muutoksia toimintaan esityksen myötä tarvitaan.

Lisäksi kaupunki katsoo, että myös laitospalveluiden tulisi voida olla terveydenhuollon yksiköitä. Esimerkiksi HUS-organisaatiossa on riittävä lääketieteellinen, psykologinen ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus. Tällä turvattaisiin tahdosta riippumattoman erityishuollon asiakkaiden ja rikoksesta tuomitsematta jätettyjen asiakkaiden tutkimus, hoito ja kuntoutus tavalla, jossa toteutuu sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio. Kaupunki esittää siis lisättäväksi, että vaativaan tukeen liittyvä yksilöllinen hoito ja huolenpito sekä kuntoutus voitaisiin toteuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä, jottei esimerkiksi HUS rajaudu muutosten ulkopuolelle. Nykyisin erityishuoltona toteutettavat moniammatilliset kehitysvammapsykiatriset kuntoutus- ja arviointipalvelujen prosessit ovat lääkärivetoisia ja sisältävät erilaisia terveydenhuollon ammattilaisten tutkimuksia, hoitoa ja lääkemuutoksia.

Kaupunki esittää, että vaativan tuen asiantuntijaryhmän osalta määriteltäisiin, voidaanko asiantuntijaryhmän tehtävät keskittää hyvinvointialueiden sopimuksella esimerkiksi siten, että Uudellamaalla olisi yksi yhteinen asiantuntijaryhmä.

Esityksessä on ymmärretty hyvin, miten erityishuollon palveluissa on jo toteutunut sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio. Tätä yhteyttä on asiakkaiden palvelujen saatavuuden näkökulmasta tärkeä edelleen vahvistaa ja mahdollistaa sosiaalihuoltolain 2 §:n mukaisesti siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa tai kun asiakas muutoin tarvitsee sekä sosiaali- että terveydenhuollon palveluja, on sovellettava niitä sosiaali- ja terveydenhuollon säännöksiä, jotka asiakkaan edun mukaisesti parhaiten turvaavat tuen tarpeita vastaavat palvelut ja lääketieteellisen tarpeen mukaisen hoidon. Tässä kokonaisuudessa on otettava huomioon myös terveydenhuoltolain vastaava säännös (8 a §). Jos kehitysvammalaki jää voimaan itsemääräämispykälien osalta, on erityisen tärkeä varmistaa, että soveltaminen on mahdollista sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisesti järjestetyissä palveluissa.

Esityksessä oleva ikärajoitus (ikäntymiseen liittyvät sairaudet ja vammat) tulee laajenemaan ja koskemaan kaikkia vammaispalveluja ja tukitoimia. Tämä on kaupungin näkemyksen mukaan perusteltua. Muutos on kuitenkin erittäin työllistävä, sillä tuhansia vammaispalvelun asiakkaita joudutaan arvioimaan uuden lain perusteella ja heille tullaan tekemään uudet päätökset. Oikaisuvaatimukset tulevat lisääntymään sosiaali- ja terveystalouden jaostossa sekä tuomioistuimissa, samoin kuin muistutukset.

Lain voimaantulosta jo 1.1.2023 voidaan yleisesti todeta, että muutoksien kartoittamiseen ja niiden toteuttamiseen varattu aika on lyhyt. Laissa ehdotetut muutokset asiakasmaksuihin aiheuttavat huomattavia järjestelmäteknisiä toimenpiteitä, joten käytännön toteutuksen näkökulmasta uudistusten huomioiminen on aikataulullisesti erittäin haastavaa, ellei jopa mahdotonta. Erityisesti on otettava huomioon, että asiakasmaksulaki uudistui 1.7.2021 ja osittain näihin liittyvien järjestelmäteknisten ratkaisujen toteuttaminen on edelleen kesken. Lisäksi uuden henkilöstön rekrytointi ja kouluttaminen vievät huomattavasti aikaa.

Esityksessä ehdotettu kahden vuoden siirtymäaika ei käytännössä auta niissä tilanteissa, kun asiakkaan palvelutarve muuttuu tai uusi asiakas tulee palvelun piiriin, jolloin asiakkaalle tulee määritellä palvelu ja asiakasmaksu uuden lain mukaisesti. Muutokset tulee toteuttaa järjestelmissä tämän mahdollistamiseksi jo ennen siirtymäajan päättymistä.

Säännöskohtaisia huomioita

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulaki 7 e § Vammaisille henkilöille järjestettäviin erityispalveluihin liittyvät ylläpito

Voimassa olevan lainsäädännön nojalla vaikeavammaiselta henkilöltä on voitu periä maksu tavanomaisista elämisen kustannuksista, mutta näiden maksuista ei ole nimenomaisesti säädetty. Samoin kehitysvammaiselta henkilöltä on voimassa olevan lainsäädännön nojalla voitu periä maksu ylläpidosta (pois lukien alaikäisten osittainen ylläpito). Kaupunki katsoo perustelluksi, että erityispalveluista perittävät ylläpitomaksut koskevat jatkossa kaikkia vammaispalvelulain piirissä olevia asiakkaita.

Asumisen tukemiseen voi osana palvelukokonaisuutta kuulua tarvittavia terveydenhuollon palveluja. Jää epäselväksi, määriteltäisiinkö nämä samalla tavalla kuin esimerkiksi kotiin annettavat palvelut (kotisairaanhoido). Tätä olisi täsmennettävä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulaki 7 f § Liikkumisen tuki

Kaikille vammaisille tulee järjestää kuljetuspalvelut vammaispalvelulainsäädännön perusteella. Helsingissä vammaisille asiakkaille on järjestetty myös sosiaalihuoltolain mukaisia kuljetuspalveluja silloin, kun asiakasta ei katsota vaikeavammaiseksi. Asiakkaat eivät kuitenkaan ole olleet Helsingissä eriarvoisessa asemassa kuljetuspalvelusta perittävän asiakasmaksun suhteen, sillä kuljetuksista perittävät asiakasmaksut ovat yhtä suuria. Helsingissä kuljetuspalvelujen omavastuu vastaa julkisen liikenteen maksua riippumatta siitä laista, jonka perusteella kuljetuspalvelu järjestetään asiakkaalle. On silti perusteltua, että esityksen mukaisesti jatkossa kaikille vammaisille järjestetään kuljetus-

palvelut vammaispalvelulainsäädännön perusteella ja kuljetuspalvelujen omavastuu on säännelty julkisen liikenteen maksun suuruiseksi.

Huomioitavaa kuitenkin on, että 1.7.2021 voimaan tullut asiakasmaksulainsäädännön osauudistus velvoittaa kuntaa perimään nämä asiakasmaksut asiakkaalta. Muutokset tulevat lisäämään kuljetuspalvelujen asiakasmäärää entisestään ja näin ollen myös lisäämään kuluja liittyen omavastuuosuuksien laskuttamiseen. Osittain tämäkin muutos on edelleen kesken Helsingissä.

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaki 13 § Maksun perimättä jättäminen ja alentaminen

Asiakasmaksutuotto alenee. Jos lapsi saa varhaiskasvatusta osana vammaispalvelulaissa tarkoitettua valmennusta, varhaiskasvatuksen asiakasmaksu olisi esityksen mukaan jätettävä perimättä.

Uuden vammaispalvelulain kustannusvaikutuksista

Keskeisin muutos on, että laissa muutetaan lähes kaikki nykyiset vammaispalvelut subjektiivisen oikeuden palveluiksi. Lisäksi laki tuo uusia palveluja, jotka myös ovat subjektiivisia oikeuksia. On todennäköistä, että edellä mainittujen muutosten seurauksena on samankaltaisia kehityskulkuja kuin vuoden 2010 voimaan tulleen vammaislainsäädännön uudistuksen jälkeen. Tällöin henkilökohtaisesta avusta tuli subjektiivinen oikeus. Esimerkkinä tästä on henkilökohtaisen avun määrän ja kustannusten kasvu, joka todettiin THL:n vuoden 2014 tutkimuksessa: Lakimuutoksen jälkeen henkilökohtaisen avun asiakasmäärät ovat kasvaneet selvästi. Henkilökohtaisen avun kokonaiskustannukset kasvoivat 39 miljoonaa euroa vuosina 2008–2011. Tämä on 14 miljoonaa euroa enemmän kuin oli esitetty hallituksen esityksessä 166/2008. Edelleen kymmenessä vuodessa henkilökohtaisen avun asiakasmäärä on kolminkertaistunut (9 000 --> 28 018). Tämä on odotettavissa oleva vaikutus myös uuden lain tultua voimaan. Nyt vaikutus koskee suurempaa osaa palveluja, jolloin kustannusvaikutus on vieläkin suurempi.

Uudistuksesta aiheutuvien palvelutarpeiden arvioinnin laskelmat ovat alimitoitettuja. Kustannusvaikutukset tulisi arvioida realistisesti ja korvata määrärahoissa hyvinvointialueille täysimääräisesti alueellinen kustannustaso huomioon ottaen. Laki lisää merkittävästi asiakkaan kuulemiseen, suunnittelemiseen ja päätöksentekoon käytettävää aikaa. Uusien palvelujen lisäksi tulee työtä lisääviä uusia järjestämistapoja. Lisäksi tulee uusia ohjaus- ja neuvontavelvollisuuksia, jotka määritellään aiempaa yksityiskohtaisemmin. Nämä lisäävät pysyvästi vammaissosiaaliryönten resurssitarpeita. On huomioitava, että sosiaaliryöntekijöistä on kansallisesti merkittävä pula. Esitys lisää uusien palvelujen myötä edel-

leen sosiaalihuollon ammattihenkilöiden tarvetta. Koko Suomessa on noin 7 200 sosiaalityöntekijää, joista noin 4 700 on kunnissa viroissa.

Kaupunginhallitus antoi sosiaali- ja terveysministeriölle seuraavan lausunnon vammaispalvelulainsäädännön uudistusta koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta:

1. Vastaajan taustaorganisaatio

Helsingin kaupunki

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

X Kyllä pääosin

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

X Kyllä pääosin

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

X Kyllä pääosin

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

X Kyllä pääosin

Esityksessä ehdotetaan asiakkaan osallistumista oman palvelunsa suunnitteluun. Tämä edistää vammaisten henkilöiden osallisuutta.

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

X Kyllä

Jos esitetyt toimet asiakkaan osallisuuden parantamiseksi toteutuvat, ne lisäävät asiakkaan yksilöllisiä mahdollisuuksia saada tarpeensa mukaisia palveluja vammansa tai sairautensa laadusta riippumatta. Palveluvalikon laajeneminen lisäksi mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeen mukaisia palveluja.

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokoinaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

1. Helsingin kaupunki pitää hyvänä täsmennyksenä sitä, että laissa säädettäisiin päivätoiminnan järjestämisestä työkyvyttömille työikäisille vammaisille henkilöille.

2. -

3. -

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

1. Helsingin kaupungin näkemyksen mukaan hengityshalvauspotilaiden hoidon järjestämisvastuun siirtäminen vammaispalveluihin ei ole asiakkaiden edun mukaista (ks. perustelut kohdassa 10).

2. Kaupunki ei pidä hyvänä säännöstä, joka koskee lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle. Lapsen kuulemisesta tai mielipiteen selvittämisestä ei ole esityksessä mainintaa. Esitetystä vammaispalvelulain 15 §:ssä olisi perusteltua määritellä tarkemmin lapsen etua arvioitaessa huomioon otettavat asiat.

3. Kaupunki pitää tärkeänä, että vammaispalvelulaissa säilytetään määrittely, jonka mukaan omainen tai muu läheinen voi toimia henkilökohtaisena avustajana vain erityisen painavasta syystä vammaisen henkilön edun mukaisesti. Esityksessä esitetyn toteutuessa omaishoidon tuen ja henkilökohtaisen avun ero hämärtyy. Näin ollen esitys ei kaikissa tilanteissa tue asiakkaan itsemääräämisoikeuden toteutumista.

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

X Kyllä pääosin

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

X Ei

Kaupungin näkemyksen mukaan hengityshalvauspotilaiden hoidon järjestämisvastuun siirtäminen vammaispalveluihin ei ole asiakkaiden edun mukaista. Toimiala haluaa korostaa, että ratkaisu on erittäin kallis sekä tehtävänä kohtuuton. Kaupunki esittää, että vastuu palvelun järjestämisestä jätettäisiin nykyiselleen tai siirrettäisiin vammaispalvelujen sijaan perusterveydenhuollon tai kotihoidon vastuulle, koska tehtävään sisältyy paljon lääketieteellisiä ja terveydenhuollollisia toimia. Lisäksi hengityslaitteen käyttö on liian haastava vastuu henkilökohtaiselle avustajalle, jolla ei välttämättä ole soveltuvaa tai ylipäättään mitään koulutusta. Esitysluonnoksessa on todettu, että terveydenhuollon tulee

varmistaa vammaisen henkilön ja tarvittaessa avustajan hoitotoimenpiteissä tarvitsema osaaminen, jos hengityshalvauspotilaan henkilökohtaiseen apuun sisältyisi hoitotoimenpiteitä. Kaupunki toteaa, että vastuun hoitotoimenpiteisiin perehdyttämisestä tulisi aina kuulua terveydenhuollolle.

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

X Ei pääosin

Palveluja järjestetään esityksen mukaan pitkäaikaisesta toimintakyvyn heikkenemisestä seuraavan välttämättömän ja toistuvan avun, tuen ja huolenpidon tarpeen perusteella ja niillä vastattaisiin henkilön fyysisen, psyykkisen ja kognitiivisen toimintakyvyn heikkenemisestä aiheutuviin tarpeisiin. Tämä muotoilu tulee kaupungin näkökulmasta lisäämään mielenterveysasiakkaiden hakemuksia vammaispalveluissa. Mielenterveysasiakkaille on tällä hetkellä järjestetty palveluja pääasiassa sosiaalihuoltolain mukaan, mikä on tarkoituksenmukaista jatkossakin.

Todettakoon myös, että niin sanotun nepsy-kirjon (neuropsykiatrisesti oireileva) asiakkaita tulee uuden lain piiriin enenevässä määrin. Uusien asiakasryhmien tulo lain piiriin tarkoittaa sisällöllisten muutosten tekemistä palveluihin.

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

X Kyllä pääosin

Hallituksen esityksen mukaan hyvinvointialueella tulisi olla käytössä kaikki henkilökohtaisen avun järjestämistavat (työnantajamalli, oma toiminta, palveluseteli ja ostopalvelu). Tätä on kaupungin näkemyksen mukaan vaikeaa toteuttaa henkilöstön rekrytointivaikeuksien vuoksi. Vaade henkilökohtaisen avun järjestämisestä kaikilla henkilökohtaisen avun tuottamistavoilla tulee lisäämään kustannuksia ja kuormittamaan hyvinvointialueiden jo ennestään haastavaa vammaispalvelujen yksiköiden tilannetta ilman asiakkaan saamaa lisäarvoa. Kaupunki esittää, että vähintään kaksi tai kolme järjestämistapaa riittäisi turvaamaan asiakkaiden henkilökohtaisen avun palvelut ja itsemääräämisoikeuden.

Kaupunki pitää tärkeänä, että vammaispalvelulaissa säilytetään määrittely, jonka mukaan omainen tai muu läheinen voi toimia henkilökohtaisena avustajana vain erityisen painavasta syystä vammaisen henkilön

edun mukaisesti. On tarpeen tarkentaa, miten asiakkaan etu määritellään ja miten varmistetaan asiakkaan itsemääräämisoikeuden toteutuminen omaisen toimiessa avustajana.

Esitysluonnoksen mukaan erityinen tuki olisi palvelujen kokonaisuus, joka sisältäisi erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon ja vaahtivan moniammatillisen tuen. Kaupunki toivoo tarkempaa sääntelyä erityistä tukea toteuttavan ammattihenkilön kelpoisuuden suhteen. Erityisesti tuetun päätöksenteon osalta sääntelyn tulee olla täsmällistä, jotta vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus toteutuu täysimääräisesti vapaana ulkopuoliselta vaikuttamiselta. Palvelun yhtenä haasteena on osaavan henkilöstön saatavuus.

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

X Ei pääosin

Kaupunki toivoo tarkempaa sääntelyä kyseisten säännösten osalta. Yhtenä haasteena palvelun tuottamisessa ja järjestämisessä on osaavan henkilöstön saatavuus.

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säätämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaisissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna tarkoituksenmukaista?

X Ei

Esityksen myötä aiemman kehitysvammalain mukainen kuntouttava varhaiskasvatus laajenee koskemaan kehitysvammaisten lasten lisäksi myös muita vammaisia lapsia. Palvelua myönnettäisiin vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena. Kaupunki esittää laissa määriteltäväksi tarkemmin, mitä kuntouttava varhaiskasvatus on. Toisaalta varhaiskasvatuslain sääntely riittänee turvaamaan vammaisten lasten yksilöllisen varhaiskasvatuksen.

Kaupunki tuo esille myös huolen siitä, että kuntouttavan varhaiskasvatuksen tarpeen osoittaminen muuttuu entistä vaikeammaksi 1.8.2022 lukien, kun tuen portaiden muutokset tulevat voimaan varhaiskasvatuslain uudistuksessa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä ei ole kehitysvammaisten lasten kuntoutuksellista osaamista, jota eri tuen portailla voidaan tarjota.

Varhaiskasvatuksessa lapsilla ei ole varhaiskasvatuslain nojalla järjestettyä kuljetusta. Kehitysvammalain mukainen erityishuolto ja siihen liittyvät kuljetukset ovat maksuttomia. Kaupunki esittää vahvan huolen siitä, miten kuljetusten järjestämisvelvollisuus saattajineen pystytään toteuttamaan tilanteessa, jossa oikeus kuntouttavaan varhaiskasvatukseen laajennettaisiin kaikkiin vammaisiin lapsiin. Kuljetuskustannukset ovat kasvava kustannuserä hyvinvointialueilla.

On epäselvää, miten toimitaan tilanteessa, jossa hyvinvointialueen on järjestettävä vammaisille lapsille kuntouttavaa varhaiskasvatusta valmennuksena, mutta palvelun tuottaa kunta.

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

X Kyllä pääosin

Ks. kohdat 8 ja 12.

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

X Ei pääosin

Ks. kohta 12.

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

X Ei

Nykyinen henkilökohtaisen avun palvelu tai tukihenkilötoiminta tai tuettu asuminen vastaavat tähän tarpeeseen.

18. Onko tuetusta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

X Ei kantaa

Ks. kohta 12. Esitysluonnoksessa erityinen tuki olisi palvelujen kokonaisuus, joka sisältäisi erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon ja vaativan moniammatillisen tuen. Kaupunki toivoo tarkempaa sääntelyä erityistä tukea toteuttavan ammattihenkilön kelpoisuuden suhteen. Erityisesti tuetun päätöksenteon osalta sääntelyn tulee olla täsmällistä, jotta vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus toteutuu täysimääräisesti vapaana ulkopuoliselta vaikuttamiselta. Palvelun yhtenä haasteena on osaavan henkilöstön satavuus.

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

X Ei

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

X Kyllä pääosin

Hallituksen esityksessä esitetään, että tukea esteettömään asumiseen tulisi myöntää vanhempien erotilanteessa ja lapsen vuoroasumisessa vaikeavammaisen lapsen molempien vanhempien asuntoihin. Tämä on perusteltua, jos se edistää vanhempien ja lapsen yhteydenpitoa. Muutos tulee kuitenkin lisäämään sosiaalialan ammattilaisten työtä ja kustannuksia, jotka todennäköisesti ovat korkeammat kuin esityksessä on arvioitu.

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

X Ei pääosin

Ks. kohta 8.

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

X Kyllä pääosin

Lyhytaikaiseen huolenpitoon kaupunki esittää lisättäväksi kuljetusten järjestämisen niille asiakkaille, joilla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja jotka eivät voi ilman kohtuuttomia vaikeuksia käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä itsenäisesti. Lyhytaikaisen huolenpidon asiakkaista suurin osa on lapsia, jotka eivät liiku yksin. Tämä lisää kuljetusten kysyntää ja siten kustannuksia.

Kaupunki esittää huomiona, että termi lyhytaikainen huolenpito poikkeaa THL:n sosiaalihuollon sanastosta, jossa kyseisestä palvelusta käytetään termiä tilapäinen hoito/tilapäinen huolenpito. Näin ollen olisi perusteltua tarkentaa käsitettä.

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

X Kyllä

Kaupunki pitää hyvänä täsmennyksenä, että laissa säädettäisiin päivätoiminnan järjestämisestä työkyvyttömille työkäisille vammaisille henkilöille.

Tässä yhteydessä kaupunki haluaa painottaa sen huomioon ottamista, että myös päivätoiminnassa voitaisiin tarvittaessa käyttää lyhytkestoista erillään pitämistä, lyhytkestoista poistumisen estämistä ja valvottua liikumista. Tämä tukisi myös vaativaa psyykkistä tukea tarvitsevien autismikirjon ja kehitysvammaisten henkilöiden subjektiivista oikeutta osallistua päivätoimintaan.

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

X Kyllä

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

X Kyllä pääosin

Hallituksen esityksessä liikkumisen tukea voidaan järjestää joustavasti eri tavoilla esimerkiksi henkilökohtaisen avustajan avulla tai saattajan avulla. On tarpeen täsmentää sitä, jääkö hyvinvointialueen arvioitavaksi, mikä henkilökohtaisen avustajan tai saattajan käyttöön myönnetty tuntimäärä vastaa yksittäistä matkaa niin, että lain tarkoitus täyttyy liikkumisen tuen osalta.

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

Liikkumista tukevien palvelujen kustannuslaskelmissa on jätetty huomiotta palvelun toiminta-alueen laajentuminen. Kun aiemmin matkustusalue on ollut pääasiassa asuinkunta ja sen naapurikunnat, laajenee nyt alue jopa matkoiksi mökkipaikkakunnille. Tämä lisää kustannuksia. Esityksessä tulisi tuoda selkeämmin esille, että näille paikkakunnille tulisi matkustaa esteettömällä joukkoliikenteellä ja vasta kohteessa käyttää taksia.

Esityksessä tuodaan hyvin esille, että henkilön tulee käyttää ensisijaisesti julkista joukkoliikennettä. Esityksestä ei käy ilmi, maksaako vammaisen henkilö tämän kuitenkin itse vai korvaako kunta matkat. Esimerkiksi nyt kehitysvammaiset ovat saaneet bussiliput kulkeakseen päivä- ja työtoimintaan kehitysvammalain mukaisesti. Uuden lain hengen mukaista olisi, että jos henkilö kykenee kulkemaan julkisella kulkuvälineellä, hän maksaa matkan itse.

Esityksestä ei myöskään käy ilmi, tuleeko vanhemmille korvata lapsensa kuljetus lyhytaikaiseen hoitoon. Myös tämä on ollut aiemman lain velvoite, joka tulisi selkeästi poistaa. Jos vanhemmilla on auto, heidän on mahdollista myös kuljettaa lapsensa hoitoon. Samoin, jos vanhemmat käyttävät julkisia kulkuvälineitä lapsensa kuljettamiseen, sen tulisi olla ensisijaista.

Kaupungin näkemyksen mukaan liikkumisen tuen ulkopuolelle tulisi rajata yrityksen toimintaan liittyvät matkat, esimerkiksi siirtyminen asiakkaalta toiselle, joka on normaalia yritystoimintaa ja voidaan vähentää yrityksen tuloista.

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

X Kyllä pääosin

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Taivotteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

X Eivät

Vammaispalvelulain 12 §:n 2 momentin 1 ja 2 kohta tulisivat voimaan 1.1.2025, jotta hyvinvointialueilla olisi aikaa valmistautua uusien palvelujen järjestämiseen. Kaupunki korostaa, että muutokset edellyttävät merkittäviä lisäresurssitarpeita. Kun lisäksi otetaan huomioon samanaikaiset sote-uudistuksen mukanaan tuomat muutokset sekä mahdollinen hengityshalvauspotilaiden hoidon järjestämisvastuun siirtäminen, siirtymäaika on kohtuuttoman lyhyt. Sen tulisi olla pidempi kuin kolme vuotta, mikäli hengityshalvauspotilaiden hoito siirtyy vammaispalvelujen vastuulle.

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

X Kyllä pääosin

Tässä tulee huomioida se, että palveluja uudelleen organisoitaessa rajoitustoimenpiteitä koskevia säännöksiä olisi mahdollista soveltaa sekä sosiaali- että terveydenhuollon yhteisissä yksiköissä.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

X Kyllä pääosin

Kaupunki katsoo, että asiakasmaksulakiin ehdotetut muutokset aiheuttaisivat järjestelmämuutoksia, joiden toteuttaminen esitetyssä aikataulussa on haasteellista.

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

X Kyllä

Esitys on lähtökohtaisesti onnistunut kiinteän käyttövaran määrittämisen osalta lapselle. Vammaisen lapsen asuminen kodin ulkopuolella voidaan jatkossa järjestää siis myös vammaispalvelulain perusteella. Ehdotettu lapselta perittävä asiakasmaksu lähtökohtaisesti vastaa lastensuojelulain perusteella sijoitetulta lapselta perittävää maksua. Vammaiselle lapselle ei kuitenkaan turvata käyttövaraa samoin perustein kuin lastensuojelussa sijoitetulle lapselle. Kaupungin näkemyksen mukaan lasten käyttövarat pitäisi lähtökohtaisesti määrittellä samoin perustein.

Pykälässä säännellään lapselta perittävän asiakasmaksun lisäksi myös vanhemmilta perittäviä maksuja. Esityksessä korostetaan (s. 247), että asiakasmaksulainsäädännön tarkoituksena pitäisi olla vain palveluja käytäviltä asiakkailta perittävien maksujen sääntely. Selvyyden kannalta olisi suotavaa, että samaa analogiaa noudatettaisiin myös 7 d §:ssä ja kautta linjan asiakasmaksulainsäädännössä sitä uudistettaessa.

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

X Kyllä pääosin

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestäsi realistinen?

X Ei

Esityksen kustannusarviota kaupunki pitää liian matalana. Sekä asiakasmäärät että kustannukset on arvioitu liian alhaisiksi monelta osin ja

kelpoisuusehtoja ei ole määritelty tarpeeksi tarkasti, mikä vaikuttaa henkilöstömenoihin. Hallinnollinen työ tulee lisääntymään. Laskelmissa ei ole myöskään huomioitu henkilöstön saatavuuden ongelmista tai palvelujen valvonnasta aiheutuvia kustannuksia. Päätösten uusiminen vie merkittävästi enemmän aikaa kuin on arvioitu. Haasteena on osaan henkilöstön saaminen kyseisiin tehtäviin. Rinnalla on hoidettavana koronan aiheuttama palveluvelka ja sote-uudistuksen aiheuttamat muutokset toimintaympäristössä. On huolestuttavaa, mikäli lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamista koskevat säännökset tulevat voimaan ja vammaispalveluja tulisivat koskemaan myös vastaavat mitoitukset kuin lastensuojelussa. Laskelmissa ei ole myöskään huomioitu asiakasmaksupäätösten ja asiakasmaksuhuojennushakemusten käsittelystä syntyvää työtä.

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä

Yleistä

Esityksessä todetaan, että vammaispalvelujen haasteena ovat palvelujen oikea-aikaisuus ja yksilölliset palvelutarpeet. Esityksessä myös todetaan, että vammaisten henkilöiden tarvitsemat sosiaalipalvelut järjestetään ensisijaisesti osana yleistä palvelujärjestelmää sosiaalihuoltolain mukaisesti. Kaupunki näkee haasteena, että yleisen palvelujärjestelmän ensisijaisuus ei vammaisten henkilöiden kohdalla useinkaan toteudu. Myöskään hallinto-oikeuden ja aluehallintoviraston viimeaikaiset ratkaisut eivät kaikilta osin tue yleisen palvelujärjestelmän ensisijaisuuden periaatetta. Edellä todettu näkyy myös koulutuspalveluissa ja vapaa-ajan palveluissa. Tältä osin Helsinki on aiemmin antanut lausunnon Osallisuus-työryhmälle.

Esityksessä erityishuoltoon sisältyvää vaativaan tukeen liittyvää hoitoa ja huolenpitoa sekä kuntoutusta voitaisiin toteuttaa sosiaalihuoltolaissa tarkoitetuissa ympärivuorokautisen palveluasumisen yksiköissä tai laitospalveluissa, joissa on riittävä lääketieteellinen, psykologinen ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus. Näitä yksiköitä kutsuttaisiin esityksen mukaan vaativan tuen yksiköiksi. Hyvinvointialueella olisi oltava alueella esiintyvän tarpeen mukainen määrä vaativan tuen yksiköitä. Tämänhetkinen asuminen ryhmäkodeissa on vuokrasuhteista. Kaupunki nostaa esiin huolen siitä, että esitettyjen muutosten myötä asiakkaille aiheutuisi tilanteita, joissa he joutuisivat muuttamaan pois kodistaan, jotta rajoitustoimenpiteitä voitaisiin käyttää. Kaupunki toivoo tarkempaa ohjeistusta esimerkiksi STM:n kuntainfon muodossa, millaisia muutoksia toimintaan esityksen myötä tarvitaan.

Lisäksi kaupunki katsoo, että myös laitospalveluiden tulisi voida olla terveydenhuollon yksiköitä. Esimerkiksi HUS-organisaatiossa on riittävä

lääketieteellinen, psykologinen ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus. Tällä turvattaisiin tahdosta riippumattoman erityishuollon asiakkaiden ja rikoksesta tuomitsematta jätettyjen asiakkaiden tutkimus, hoito ja kuntoutus tavalla, jossa toteutuu sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio. Kaupunki esittää siis lisättäväksi, että vaativaan tukeen liittyvä yksilöllinen hoito ja huolenpito sekä kuntoutus voitaisiin toteuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä, jottei esimerkiksi HUS rajaudu muutosten ulkopuolelle. Nykyisin erityishuoltona toteutettavat moniammatilliset kehitysvammapsykiatriset kuntoutus- ja arviointipalvelujen prosessit ovat lääkärivetoisia ja sisältävät erilaisia terveydenhuollon ammattilaisten tutkimuksia, hoitoa ja lääkemuutoksia.

Kaupunki esittää, että vaativan tuen asiantuntijaryhmän osalta määriteltäisiin, voidaanko asiantuntijaryhmän tehtävät keskittää hyvinvointialueiden sopimuksella esimerkiksi siten, että Uudellamaalla olisi yksi yhteinen asiantuntijaryhmä.

Esityksessä on ymmärretty hyvin, miten erityishuollon palveluissa on jo toteutunut sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio. Tätä yhteyttä on asiakkaiden palvelujen saatavuuden näkökulmasta tärkeä edelleen vahvistaa ja mahdollistaa sosiaalihuoltolain 2 §:n mukaisesti siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa tai kun asiakas muutoin tarvitsee sekä sosiaali- että terveydenhuollon palveluja, on sovellettava niitä sosiaali- ja terveydenhuollon säännöksiä, jotka asiakkaan edun mukaisesti parhaiten turvaavat tuen tarpeita vastaavat palvelut ja lääketieteellisen tarpeen mukaisen hoidon. Tässä kokonaisuudessa on otettava huomioon myös terveydenhuoltolain vastaava säännös (8 a §). Jos kehitysvammalaki jää voimaan itsemääräämispykälien osalta, on erityisen tärkeä varmistaa, että soveltaminen on mahdollista sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisesti järjestetyissä palveluissa.

Esityksessä oleva ikärajoitus (ikäntymiseen liittyvät sairaudet ja vammat) tulee laajenemaan ja koskemaan kaikkia vammaispalveluja ja tukitoimia. Tämä on kaupungin näkemyksen mukaan perusteltua. Muutos on kuitenkin erittäin työllistävä, sillä tuhansia vammaispalvelun asiakkaita joudutaan arvioimaan uuden lain perusteella ja heille tullaan tekemään uudet päätökset. Oikaisuvaatimukset tulevat lisääntymään sosiaali- ja terveyslautakunnan jaostossa sekä tuomioistuimissa, samoin kuin muistutukset.

Lain voimaantulosta jo 1.1.2023 voidaan yleisesti todeta, että muutoksien kartoittamiseen ja niiden toteuttamiseen varattu aika on lyhyt. Laissa ehdotetut muutokset asiakasmaksuihin aiheuttavat huomattavia järjestelmätekniisiä toimenpiteitä, joten käytännön toteutuksen näkökulmasta uudistusten huomioiminen on aikataulullisesti erittäin haastavaa, ellei jopa mahdotonta. Erityisesti on otettava huomioon, että asia-

kasmaksulaki uudistui 1.7.2021 ja osittain näihin liittyvien järjestelmä-
teknisten ratkaisujen toteuttaminen on edelleen kesken. Lisäksi uuden
henkilöstön rekrytointi ja kouluttaminen vievät huomattavasti aikaa.

Esityksessä ehdotettu kahden vuoden siirtymäaika ei käytännössä auta
niissä tilanteissa, kun asiakkaan palvelutarve muuttuu tai uusi asiakas
tulee palvelun piiriin, jolloin asiakkaalle tulee määritellä palvelu ja asia-
kasmaksu uuden lain mukaisesti. Muutokset tulee toteuttaa järjestel-
missä tämän mahdollistamiseksi jo ennen siirtymäajan päättymistä.

Säännöskohtaisia huomioita

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulaki 7 e § Vammaisille hen-
kilöille järjestettäviin erityispalveluihin liittyvät ylläpito

Voimassa olevan lainsäädännön nojalla vaikeavammaiselta henkilöltä
on voitu periä maksu tavanomaisista elämisen kustannuksista, mutta
näiden maksuista ei ole nimenomaisesti säädetty. Samoin kehitys-
vammaiselta henkilöltä on voimassa olevan lainsäädännön nojalla voitu
periä maksu ylläpidosta (pois lukien alaikäisten osittainen ylläpito).
Kaupunki katsoo perustelluksi, että erityispalveluista perittävät ylläpi-
tomaksut koskevat jatkossa kaikkia vammaispalvelulain piirissä olevia
asiakkaita.

Asumisen tukemiseen voi osana palvelukokonaisuutta kuulua tarvitta-
via terveydenhuollon palveluja. Jää epäselväksi, määriteltäisiinkö nämä
samalla tavalla kuin esimerkiksi kotiin annettavat palvelut (kotisairaanh-
oito). Tätä olisi täsmennettävä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulaki 7 f § Liikkumisen tuki

Kaikille vammaisille tulee järjestää kuljetuspalvelut vammaispalvelu-
lainsäädännön perusteella. Helsingissä vammaisille asiakkaille on jär-
jestetty myös sosiaalihoitolain mukaisia kuljetuspalveluja silloin, kun
asiakasta ei katsota vaikeavammaiseksi. Asiakkaat eivät kuitenkaan
ole olleet Helsingissä eriarvoisessa asemassa kuljetuspalvelusta perit-
tävän asiakasmaksun suhteen, sillä kuljetuksista perittävät asiakas-
maksut ovat yhtä suuria. Helsingissä kuljetuspalvelujen omavastuu
vastaa julkisen liikenteen maksua riippumatta siitä laista, jonka perus-
teella kuljetuspalvelu järjestetään asiakkaalle. On silti perusteltua, että
esityksen mukaisesti jatkossa kaikille vammaisille järjestetään kuljetus-
palvelut vammaispalvelulainsäädännön perusteella ja kuljetuspalvelu-
jen omavastuu on säännelty julkisen liikenteen maksun suuruiseksi.

Huomioitavaa kuitenkin on, että 1.7.2021 voimaan tullut asiakasmaksu-
lainsäädännön osauudistus velvoittaa kuntaa perimään nämä asiakas-
maksut asiakkaalta. Muutokset tulevat lisäämään kuljetuspalvelujen

asiakasmäärää entisestään ja näin ollen myös lisäämään kuluja liittyen omavastuuosuuksien laskuttamiseen. Osittain tämäkin muutos on edelleen kesken Helsingissä.

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaki 13 § Maksun perimättä jättäminen ja alentaminen

Asiakasmaksutuotto alenee. Jos lapsi saa varhaiskasvatusta osana vammaispalvelulaissa tarkoitettua valmennusta, varhaiskasvatuksen asiakasmaksu olisi esityksen mukaan jätettävä perimättä.

Uuden vammaispalvelulain kustannusvaikutuksista

Keskeisin muutos on, että laissa muutetaan lähes kaikki nykyiset vammaispalvelut subjektiivisen oikeuden palveluiksi. Lisäksi laki tuo uusia palveluja, jotka myös ovat subjektiivisia oikeuksia. On todennäköistä, että edellä mainittujen muutosten seurauksena on samankaltaisia kehityskulkuja kuin vuoden 2010 voimaan tulleen vammaislainsäädännön uudistuksen jälkeen. Tällöin henkilökohtaisesta avusta tuli subjektiivinen oikeus. Esimerkkinä tästä on henkilökohtaisen avun määrän ja kustannusten kasvu, joka todettiin THL:n vuoden 2014 tutkimuksessa: Lakimuutoksen jälkeen henkilökohtaisen avun asiakasmäärät ovat kasvaneet selvästi. Henkilökohtaisen avun kokonaiskustannukset kasvovat 39 miljoonaa euroa vuosina 2008–2011. Tämä on 14 miljoonaa euroa enemmän kuin oli esitetty hallituksen esityksessä 166/2008. Edelleen kymmenessä vuodessa henkilökohtaisen avun asiakasmäärä on kolminkertaistunut (9 000 --> 28 018). Tämä on odotettavissa oleva vaikutus myös uuden lain tultua voimaan. Nyt vaikutus koskee suurempaa osaa palveluja, jolloin kustannusvaikutus on vieläkin suurempi.

Uudistuksesta aiheutuvien palvelutarpeiden arvioinnin laskelmat ovat alimitoitettuja. Kustannusvaikutukset tulisi arvioida realistisesti ja korvata määrärahoissa hyvinvointialueille täysimääräisesti alueellinen kustannustaso huomioon ottaen. Laki lisää merkittävästi asiakkaan kuulemiseen, suunnittelemiseen ja päätöksentekoon käytettävää aikaa. Uusien palvelujen lisäksi tulee työtä lisääviä uusia järjestämistapoja. Lisäksi tulee uusia ohjaus- ja neuvontavertaisuuksia, jotka määritellään aiempaa yksityiskohtaisemmin. Nämä lisäävät pysyvästi vammaissosiaaliryönten resurssitarpeita. On huomioitava, että sosiaaliryöntekijöistä on kansallisesti merkittävä pula. Esitys lisää uusien palvelujen myötä edelleen sosiaaliryönten ammattihenkilöiden tarvetta. Koko Suomessa on noin 7 200 sosiaaliryöntekijää, joista noin 4 700 on kunnissa viroissa.

Käsittely

Reetta Vanhasen vastaehdotus:
Korvaus (kappale 31):

"11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

X Kyllä pääosin

Palveluja järjestetään esityksen mukaan pitkäaikaisesta toimintakyvyn heikkenemisestä seuraavan välttämättömän ja toistuvan avun, tuen ja huolenpidon tarpeen perusteella ja niillä vastattaisiin henkilön fyysisen, psyykkisen ja kognitiivisen toimintakyvyn heikkenemisestä aiheutuviin tarpeisiin. Tämä muotoilu tulee kaupungin näkökulmasta lisäämään mielenterveysasiakkaiden hakemuksia vammaispalveluissa, mikä edellyttää lisäresursseja hyvinvointialueille. Mielenterveysasiakkaille on tällä hetkellä järjestetty palveluja pääasiassa sosiaalihuoltolain mukaan.

Todettakoon myös, että niin sanotun nepsy-kirjon (neuropsykiatrisesti oireileva) asiakkaita tulee uuden lain piiriin enenevässä määrin. Uusien asiakasryhmien tulo lain piiriin tarkoittaa sisällöllisten muutosten tekemistä palveluihin."

Kaupunginhallitus hyväksyi yksimielisesti Reetta Vanhasen vastaehdotuksen mukaisesti muutetun ehdotuksen.

Mari Rantasen vastaehdotus:
Kohta 51

"Ei. Hallituksen esitys sisältää edelleen voimavararajauksen vastoin yhdenvertaisuusperiaatteita. Voimavaraedellytystä on sanallisesti pyritty muotoilemaan lievemmäksi, mutta se ei poista tosiasiaa että henkilöllä on oltava kykyjä ilmaista avuntarpeensa sisältö. Henkilökohtaisen avun pykälässä oleva voimavararajaus on poistettava. Se on syrjivä ja eri tavoin vammaisilla henkilöillä tulee olla yhdenvertainen oikeus saada henkilökohtaista apua, kun he sitä tarvitsevat. YK:n vammaissopimuksen ja vammaiskomitean yleiskommentin nro 5 mukaan henkilökohtainen apu kuuluu selkeästi yhdenvertaisesti kaikille vammaisille henkilöille riippumatta henkilön vamman luonteesta tai hänen kommunikaatio- tai muista kyvyistään."

Mari Rantasen vastaehdotusta ei kannatettu, joten se raukesi.

Titta Hiltusen ensimmäinen vastaehdotus:
Kohdassa kymmenen:

Muutetaan seuraava teksti:

"Kaupungin näkemyksen mukaan hengityshalvauspotilaiden hoidon järjestämisvastuun siirtäminen vammaispalveluihin ei ole asiakkaiden edun mukaista."

Muotoon:

"Kaupungin näkemyksen mukaan hengityshalvauspotilaiden hoidon jär-

jestämisvastuun siirtäminen vammaispalveluihin ei ole asiakkaiden edun mukaista, vaikka onkin tärkeää, että nykyiset hengityshalvausstatuksen omaajat pääsevät eroon laitospotilasstatuksesta.”

Kaupunginhallitus hyväksyi yksimielisesti Titta Hiltusen vastaehdotuksen mukaisesti muutetun ehdotuksen.

Titta Hiltusen toinen vastaehdotus:

Kohta 12: Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

Muutetaan: ”Kyllä pääosin.” —> ”Eivät pääosin.”

Lisätään kaupungin tekstiin seuraava teksti:

”Henkilökohtaisen avun voimavararajaus on perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta ongelmallinen ja asettaa vammaiset ihmiset keskenään eriarvoiseen asemaan.”

Kohta 15: Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Muutetaan: ”Kyllä pääosin.” —> ”Ei pääosin.”

Lisätään seuraava teksti: ”Henkilökohtaisen avun voimavaraedellytyksen poistaminen laista on kannatettavaa, koska se kohtelee eri tavoin vammaisia henkilöitä epäyhdenvertaisesti.”

Kohta 17: Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna?

Muutetaan: ”Ei.” —> ”Kyllä.”

Poistetaan: ”Nykyinen henkilökohtaisen avun palvelu tai tukihenkilötoiminta tai tuettu asuminen vastaavat tähän tarpeeseen.” Lisätään poistetun tilalle: ”Tulee erityisen tarpeelliseksi, mikäli voimavararajaus pysyy voimassa.

Äänestys

JAA-ehdotus: Esityksen mukaan

EI-ehdotus: Titta Hiltusen toisen vastaehdotuksen mukaan muutettuna.

Jaa-äännet: 12

Anniina Iskanius, Ville Jalovaara, Johanna Nuorteva, Matias Pajula, Marcus Rantala, Tuomas Rantanen, Nasima Razmyar, Daniel Sazo-

nov, Anni Sinnemäki, Reetta Vanhanen, Juhana Vartiainen, Maarit Viurunen

Ei-äänet: 3

Paavo Arhinmäki, Titta Hiltunen, Mari Rantanen

Kaupunginhallitus ei hyväksynyt Titta Hiltusen toista vastaehdotusta äänin 12 - 3.

Mari Rantanen jätti eriävän mielipiteen, joka oli perusteluiltaan saman sisältöinen kuin hänen tekemänsä vastaehdotus.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Marja-Liisa Rautanen, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36184
marja-liisa.rautanen(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Lausuntopyyntö 17.2.2022 fi
- 2 HE luonnos vammaispalvelulaiksi
- 3 VN lausunto vammaispalvelulainsäädännön uudistus

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Otteet

Ote

Sosiaali- ja terveysministeriö

Otteen liitteet

Esitysteksti
Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Päätösehdotus

Kaupunginhallitus antaa sosiaali- ja terveysministeriölle seuraavan lausunnon vammaispalvelulainsäädännön uudistusta koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta:

1. Vastajaorganisaatio

Helsingin kaupunki

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

X Kyllä pääosin

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

X Kyllä pääosin

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

X Kyllä pääosin

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

X Kyllä pääosin

Esityksessä ehdotetaan asiakkaan osallistumista oman palvelunsa suunnitteluun. Tämä edistää vammaisten henkilöiden osallisuutta.

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

X Kyllä

Jos esitetyt toimet asiakkaan osallisuuden parantamiseksi toteutuvat, ne lisäävät asiakkaan yksilöllisiä mahdollisuuksia saada tarpeensa mukaisia palveluja vammansa tai sairautensa laadusta riippumatta. Palveluvalikon laajeneminen lisäisi mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeen mukaisia palveluja.

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

1. Helsingin kaupunki pitää hyvänä täsmennyksenä sitä, että laissa säädettäisiin päivätoiminnan järjestämisestä työkyvyttömille työikäisille vammaisille henkilöille.

2. -

3. -

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

1. Helsingin kaupungin näkemyksen mukaan hengityshalvauspotilaiden hoidon järjestämisvastuun siirtäminen vammaispalveluihin ei ole asiakkaiden edun mukaista (ks. perustelut kohdassa 10).

2. Kaupunki ei pidä hyvänä säännöstä, joka koskee lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle. Lapsen kuulemisesta tai mielipiteen selvittämisestä ei ole esityksessä mainintaa. Esitetystä vammaispalvelulain 15 §:ssä olisi perusteltua määritellä tarkemmin lapsen etua arvioitaessa huomioon otettavat asiat.

3. Kaupunki pitää tärkeänä, että vammaispalvelulaissa säilytetään määrittely, jonka mukaan omainen tai muu läheinen voi toimia henkilökohtaisena avustajana vain erityisen painavasta syystä vammaisen henkilön edun mukaisesti. Esityksessä esitetyn toteutuessa omaishoidon tuen ja henkilökohtaisen avun ero hämärtyy. Näin ollen esitys ei kaikissa tilanteissa tue asiakkaan itsemääräämisoikeuden toteutumista.

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

X Kyllä pääosin

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

X Ei

Kaupungin näkemyksen mukaan hengityshalvauspotilaiden hoidon järjestämistä vastuu siirtäminen vammaispalveluihin ei ole asiakkaiden edun mukaista. Toimiala haluaa korostaa, että ratkaisu on erittäin kallis sekä tehtävänä kohtuuton. Kaupunki esittää, että vastuu palvelun järjestämisestä jätettäisiin nykyiselleen tai siirrettäisiin vammaispalvelujen sijaan perusterveydenhuollon tai kotihoidon vastuulle, koska tehtävään sisältyy paljon lääketieteellisiä ja terveydenhuollollisia toimia. Lisäksi hengityslaitteen käyttö on liian haastava vastuu henkilökohtaiselle avustajalle, jolla ei välttämättä ole soveltuvaa tai ylipäätään mitään koulutusta. Esitysluonnoksessa on todettu, että terveydenhuollon tulee varmistaa vammaisen henkilön ja tarvittaessa avustajan hoitotoimenpiteissä tarvitsema osaaminen, jos hengityshalvauspotilaan henkilökohtaiseen apuun sisältyisi hoitotoimenpiteitä. Kaupunki toteaa, että vastuun hoitotoimenpiteisiin perehdyttämisestä tulisi aina kuulua terveydenhuollolle.

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

X Ei pääosin

Palveluja järjestetään esityksen mukaan pitkäaikaisesta toimintakyvyn heikkenemisestä seuraavan välttämättömän ja toistuvan avun, tuen ja huolenpidon tarpeen perusteella ja niillä vastattaisiin henkilön fyysisen, psyykkisen ja kognitiivisen toimintakyvyn heikkenemisestä aiheutuviin

tarpeisiin. Tämä muotoilu tulee kaupungin näkökulmasta lisäämään mielenterveysasiakkaiden hakemuksia vammaispalveluissa. Mielenterveysasiakkaille on tällä hetkellä järjestetty palveluja pääasiassa sosiaalihuoltolain mukaan, mikä on tarkoituksenmukaista jatkossakin.

Todettakoon myös, että niin sanotun nepsy-kirjon (neuropsykiatrisesti oireileva) asiakkaita tulee uuden lain piiriin enenevässä määrin. Uusien asiakasryhmien tulo lain piiriin tarkoittaa sisällöllisten muutosten tekemistä palveluihin.

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

X Kyllä pääosin

Hallituksen esityksen mukaan hyvinvointialueella tulisi olla käytössä kaikki henkilökohtaisen avun järjestämistavat (työnantajamalli, oma toiminta, palveluseteli ja ostopalvelu). Tätä on kaupungin näkemyksen mukaan vaikeaa toteuttaa henkilöstön rekrytointivaikeuksien vuoksi. Vaade henkilökohtaisen avun järjestämisestä kaikilla henkilökohtaisen avun tuottamistavoilla tulee lisäämään kustannuksia ja kuormittamaan hyvinvointialueiden jo ennestään haastavaa vammaispalvelujen yksiköiden tilannetta ilman asiakkaan saamaa lisäarvoa. Kaupunki esittää, että vähintään kaksi tai kolme järjestämistapaa riittäisi turvaamaan asiakkaiden henkilökohtaisen avun palvelut ja itsemääräämisoikeuden.

Kaupunki pitää tärkeänä, että vammaispalvelulaisissa säilytetään määrittely, jonka mukaan omainen tai muu läheinen voi toimia henkilökohtaisena avustajana vain erityisen painavasta syystä vammaisen henkilön edun mukaisesti. On tarpeen tarkentaa, miten asiakkaan etu määritellään ja miten varmistetaan asiakkaan itsemääräämisoikeuden toteutuminen omaisen toimiessa avustajana.

Esitysluonnoksen mukaan erityinen tuki olisi palvelujen kokonaisuus, joka sisältäisi erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon ja vaativan moniammatillisen tuen. Kaupunki toivoo tarkempaa sääntelyä erityistä tukea toteuttavan ammattihenkilön kelpoisuuden suhteen. Erityisesti tuetun päätöksenteon osalta sääntelyn tulee olla täsmällistä, jotta vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus toteutuu täysimääräisesti vapaana ulkopuoliselta vaikuttamiselta. Palvelun yhtenä haasteena on osaavan henkilöstön saatavuus.

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

X Ei pääosin

Kaupunki toivoo tarkempaa sääntelyä kyseisten säännösten osalta. Yhtenä haasteena palvelun tuottamisessa ja järjestämisessä on osaavan henkilöstön saatavuus.

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säätämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaisissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna tarkoituksenmukaista?

X Ei

Esityksen myötä aiemman kehitysvammalain mukainen kuntouttava varhaiskasvatus laajenee koskemaan kehitysvammaisten lasten lisäksi myös muita vammaisia lapsia. Palvelua myönnettäisiin vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena. Kaupunki esittää laissa määriteltäväksi tarkemmin, mitä kuntouttava varhaiskasvatus on. Toisaalta varhaiskasvatuslain sääntely riittänee turvaamaan vammaisten lasten yksilöllisen varhaiskasvatuksen.

Kaupunki tuo esille myös huolen siitä, että kuntouttavan varhaiskasvatuksen tarpeen osoittaminen muuttuu entistä vaikeammaksi 1.8.2022 lukien, kun tuen portaiden muutokset tulevat voimaan varhaiskasvatuslain uudistuksessa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä ei ole kehitysvammaisten lasten kuntoutuksellista osaamista, jota eri tuen portailla voidaan tarjota.

Varhaiskasvatuksessa lapsilla ei ole varhaiskasvatuslain nojalla järjestettyä kuljetusta. Kehitysvammalain mukainen erityishuolto ja siihen liittyvät kuljetukset ovat maksuttomia. Kaupunki esittää vahvan huolen siitä, miten kuljetusten järjestämisvelvollisuus saattajineen pystytään toteuttamaan tilanteessa, jossa oikeus kuntouttavaan varhaiskasvatukseen laajennettaisiin kaikkiin vammaisiin lapsiin. Kuljetuskustannukset ovat kasvava kustannuserä hyvinvointialueilla.

On epäselvää, miten toimitaan tilanteessa, jossa hyvinvointialueen on järjestettävä vammaisille lapsille kuntouttavaa varhaiskasvatusta valmennuksena, mutta palvelun tuottaa kunta.

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

X Kyllä pääosin

Ks. kohdat 8 ja 12.

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

X Ei pääosin

Ks. kohta 12.

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

X Ei

Nykyinen henkilökohtaisen avun palvelu tai tukihenkilötoiminta tai tuettu asuminen vastaavat tähän tarpeeseen.

18. Onko tuetusta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

X Ei kantaa

Ks. kohta 12. Esitysluonnoksessa erityinen tuki olisi palvelujen kokonaisuus, joka sisältäisi erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon ja vaativan moniammatillisen tuen. Kaupunki toivoo tarkempaa sääntelyä erityistä tukea toteuttavan ammattihenkilön kelpoisuuden suhteen. Erityisesti tuetun päätöksenteon osalta sääntelyn tulee olla täsmällistä, jotta vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus toteutuu täysimääräisesti vapaana ulkopuoliselta vaikuttamiselta. Palvelun yhtenä haasteena on osaavan henkilöstön satavuus.

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

X Ei

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

X Kyllä pääosin

Hallituksen esityksessä esitetään, että tukea esteettömään asumiseen tulisi myöntää vanhempien erotilanteessa ja lapsen vuoroasumisessa vaikeavammaisen lapsen molempien vanhempien asuntoihin. Tämä on perusteltua, jos se edistää vanhempien ja lapsen yhteydenpitoa. Muutos tulee kuitenkin lisäämään sosiaalialan ammattilaisten työtä ja kustannuksia, jotka todennäköisesti ovat korkeammat kuin esityksessä on arvioitu.

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

X Ei pääosin

Ks. kohta 8.

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

X Kyllä pääosin

Lyhytaikaiseen huolenpitoon kaupunki esittää lisättäväksi kuljetusten järjestämisen niille asiakkaille, joilla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja jotka eivät voi ilman kohtuuttomia vaikeuksia käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä itsenäisesti. Lyhytaikaisen huolenpidon asiakkaista suurin osa on lapsia, jotka eivät liiku yksin. Tämä lisää kuljetusten kysyntää ja siten kustannuksia.

Kaupunki esittää huomiona, että termi lyhytaikainen huolenpito poikkeaa THL:n sosiaalihuollon sanastosta, jossa kyseisestä palvelusta käytetään termiä tilapäinen hoito/tilapäinen huolenpito. Näin ollen olisi perusteltua tarkentaa käsitettä.

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

X Kyllä

Kaupunki pitää hyvänä täsmennyksenä, että laissa säädettäisiin päivätoiminnan järjestämisestä työkyvyttömillä työkäisillä vammaisilla henkilöillä.

Tässä yhteydessä kaupunki haluaa painottaa sen huomioon ottamista, että myös päivätoiminnassa voitaisiin tarvittaessa käyttää lyhytkestoista erillään pitämistä, lyhytkestoista poistumisen estämistä ja valvottua liikumista. Tämä tukisi myös vaativaa psyykkistä tukea tarvitsevien autistimikirjon ja kehitysvammaisten henkilöiden subjektiivista oikeutta osallistua päivätoimintaan.

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

X Kyllä

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

X Kyllä pääosin

Hallituksen esityksessä liikkumisen tukea voidaan järjestää joustavasti eri tavoilla esimerkiksi henkilökohtaisen avustajan avulla tai saattajan avulla. On tarpeen täsmentää sitä, jääkö hyvinvointialueen arvioitavaksi, mikä henkilökohtaisen avustajan tai saattajan käyttöön myönnetty tuntimäärä vastaa yksittäistä matkaa niin, että lain tarkoitus täyttyy liikkumisen tuen osalta.

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

Liikkumista tukevien palvelujen kustannuslaskelmissa on jätetty huomiotta palvelun toiminta-alueen laajentuminen. Kun aiemmin matkustusalue on ollut pääasiassa asuinkunta ja sen naapurikunnat, laajenee nyt alue jopa matkoiksi mökkipaikkakunnille. Tämä lisää kustannuksia. Esityksessä tulisi tuoda selkeämmin esille, että näille paikkakunnille tulisi matkustaa esteettömällä joukkoliikenteellä ja vasta kohteessa käyttää taksia.

Esityksessä tuodaan hyvin esille, että henkilön tulee käyttää ensisijaisesti julkista joukkoliikennettä. Esityksestä ei käy ilmi, maksaako vammaisen henkilö tämän kuitenkin itse vai korvaako kunta matkat. Esimerkiksi nyt kehitysvammaiset ovat saaneet bussiliput kulkeakseen päivä- ja työtoimintaan kehitysvammalain mukaisesti. Uuden lain hengen mukaista olisi, että jos henkilö kykenee kulkemaan julkisella kulkuvälineellä, hän maksaa matkan itse.

Esityksestä ei myöskään käy ilmi, tuleeko vanhemmille korvata lapsensa kuljetus lyhytaikaiseen hoitoon. Myös tämä on ollut aiemman lain velvoite, joka tulisi selkeästi poistaa. Jos vanhemmillä on auto, heidän on mahdollista myös kuljettaa lapsensa hoitoon. Samoin, jos vanhemmat käyttävät julkisia kulkuvälineitä lapsensa kuljettamiseen, sen tulisi olla ensisijaista.

Kaupungin näkemyksen mukaan liikkumisen tuen ulkopuolelle tulisi rajata yrityksen toimintaan liittyvät matkat, esimerkiksi siirtyminen asiakkaalta toiselle, joka on normaalia yritystoimintaa ja voidaan vähentää yrityksen tuloista.

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

X Kyllä pääosin

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Tavoitteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoi-

tus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

Eivät

Vammaispalvelulain 12 §:n 2 momentin 1 ja 2 kohta tulisivat voimaan 1.1.2025, jotta hyvinvointialueilla olisi aikaa valmistautua uusien palvelujen järjestämiseen. Kaupunki korostaa, että muutokset edellyttävät merkittäviä lisäresurssitarpeita. Kun lisäksi otetaan huomioon samanaikaiset sote-uudistuksen mukanaan tuomat muutokset sekä mahdollinen hengityshalvauspotilaiden hoidon järjestämisvastuun siirtäminen, siirtymäaika on kohtuuttoman lyhyt. Sen tulisi olla pidempi kuin kolme vuotta, mikäli hengityshalvauspotilaiden hoito siirtyy vammaispalvelujen vastuulle.

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

Kyllä pääosin

Tässä tulee huomioida se, että palveluja uudelleen organisoitaessa rajoitustoimenpiteitä koskevia säännöksiä olisi mahdollista soveltaa sekä sosiaali- että terveydenhuollon yhteisissä yksiköissä.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä pääosin

Kaupunki katsoo, että asiakasmaksulakiin ehdotetut muutokset aiheuttaisivat järjestelmämuutoksia, joiden toteuttaminen esitettyssä aikataulussa on haasteellista.

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

Kyllä

Esitys on lähtökohtaisesti onnistunut kiinteän käyttövaran määrittämisen osalta lapselle. Vammaisen lapsen asuminen kodin ulkopuolella voidaan jatkossa järjestää siis myös vammaispalvelulain perusteella. Ehdotettu lapselta perittävä asiakasmaksu lähtökohtaisesti vastaa lastensuojelulain perusteella sijoitetulta lapselta perittävää maksua. Vammaiselle lapselle ei kuitenkaan turvata käyttövaraa samoin perustein kuin lastensuojelussa sijoitetulle lapselle. Kaupungin näkemyksen mukaan lasten käyttövarat pitäisi lähtökohtaisesti määritellä samoin perustein.

Pykälässä säännellään lapselta perittävän asiakasmaksun lisäksi myös vanhemmilta perittäviä maksuja. Esityksessä korostetaan (s. 247), että asiakasmaksulainsäädännön tarkoituksena pitäisi olla vain palveluja käytäviltä asiakkailta perittävien maksujen sääntely. Selvyyden kannalta olisi suotavaa, että samaa analogiaa noudatettaisiin myös 7 d §:ssä ja kautta linjan asiakasmaksulainsäädännössä sitä uudistettaessa.

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

X Kyllä pääosin

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

X Ei

Esityksen kustannusarviota kaupunki pitää liian matalana. Sekä asiakasmäärät että kustannukset on arvioitu liian alhaisiksi monelta osin ja kelpoisuusehtoja ei ole määritelty tarpeeksi tarkasti, mikä vaikuttaa henkilöstömenoihin. Hallinnollinen työ tulee lisääntymään. Laskelmissa ei ole myöskään huomioitu henkilöstön saatavuuden ongelmista tai palvelujen valvonnasta aiheutuvia kustannuksia. Päätösten uusiminen vie merkittävästi enemmän aikaa kuin on arvioitu. Haasteena on osaan henkilöstön saaminen kyseisiin tehtäviin. Rinnalla on hoidettavana koronan aiheuttama palveluvelka ja sote-uudistuksen aiheuttamat muutokset toimintaympäristössä. On huolestuttavaa, mikäli lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamista koskevat säännökset tulevat voimaan ja vammaispalveluja tulisivat koskemaan myös vastaavat mitoitukset kuin lastensuojelussa. Laskelmissa ei ole myöskään huomioitu asiakasmaksupäätösten ja asiakasmaksuhuojennushakemusten käsittelystä syntyvää työtä.

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä

Yleistä

Esityksessä todetaan, että vammaispalvelujen haasteena ovat palvelujen oikea-aikaisuus ja yksilölliset palvelutarpeet. Esityksessä myös todetaan, että vammaisten henkilöiden tarvitsemat sosiaalipalvelut järjestetään ensisijaisesti osana yleistä palvelujärjestelmää sosiaalihuoltolain mukaisesti. Kaupunki näkee haasteena, että yleisen palvelujärjestelmän ensisijaisuus ei vammaisten henkilöiden kohdalla useinkaan toteudu. Myöskään hallinto-oikeuden ja aluehallintoviraston viimeaikaiset ratkaisut eivät kaikilta osin tue yleisen palvelujärjestelmän ensisijaisuuden periaatetta. Edellä todettu näkyy myös koulutuspalveluissa ja vapaa-ajan palveluissa. Tältä osin Helsinki on aiemmin antanut lausunnon Osallisuus-työryhmälle.

Esityksessä erityishuoltoon sisältyvää vaativaan tukeen liittyvää hoitoa ja huolenpitoa sekä kuntoutusta voitaisiin toteuttaa sosiaalihuoltolaissa tarkoitetuissa ympärivuorokautisen palveluasumisen yksiköissä tai laitospöytäkirjoissa, joissa on riittävä lääketieteellinen, psykologinen ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus. Näitä yksiköitä kutsuttaisiin esityksen mukaan vaativan tuen yksiköiksi. Hyvinvointialueella olisi oltava alueella esiintyvän tarpeen mukainen määrä vaativan tuen yksiköitä. Tämänhetkinen asuminen ryhmäkodeissa on vuokrasuhteista. Kaupunki nostaa esiin huolen siitä, että esitettyjen muutosten myötä asiakkaille aiheutuisi tilanteita, joissa he joutuisivat muuttamaan pois kodistaan, jotta rajoitustoimenpiteitä voitaisiin käyttää. Kaupunki toivoo tarkempaa ohjeistusta esimerkiksi STM:n kuntainfon muodossa, millaisia muutoksia toimintaan esityksen myötä tarvitaan.

Lisäksi kaupunki katsoo, että myös laitospöytäkirjojen tulisi voida olla terveydenhuollon yksiköitä. Esimerkiksi HUS-organisaatiossa on riittävä lääketieteellinen, psykologinen ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus. Tällä turvattaisiin tahdosta riippumattoman erityishuollon asiakkaiden ja rikoksesta tuomitsematta jätettyjen asiakkaiden tutkimus, hoito ja kuntoutus tavalla, jossa toteutuu sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio. Kaupunki esittää siis lisättäväksi, että vaativaan tukeen liittyvä yksilöllinen hoito ja huolenpito sekä kuntoutus voitaisiin toteuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä, jottei esimerkiksi HUS rajaudu muutosten ulkopuolelle. Nykyisin erityishuoltona toteutettavat moniammatilliset kehitysvammapsykiatriset kuntoutus- ja arviointipalvelujen prosessit ovat lääkärivetoisia ja sisältävät erilaisia terveydenhuollon ammattilaisten tutkimuksia, hoitoa ja lääkemutoksia.

Kaupunki esittää, että vaativan tuen asiantuntijaryhmän osalta määriteltäisiin, voidaanko asiantuntijaryhmän tehtävät keskittää hyvinvointialueiden sopimuksella esimerkiksi siten, että Uudellamaalla olisi yksi yhteinen asiantuntijaryhmä.

Esityksessä on ymmärretty hyvin, miten erityishuollon palveluissa on jo toteutunut sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio. Tätä yhteyttä on asiakkaiden palvelujen saatavuuden näkökulmasta tärkeä edelleen vahvistaa ja mahdollistaa sosiaalihuoltolain 2 §:n mukaisesti siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa tai kun asiakas muutoin tarvitsee sekä sosiaali- että terveydenhuollon palveluja, on sovellettava niitä sosiaali- ja terveydenhuollon säännöksiä, jotka asiakkaan edun mukaisesti parhaiten turvaavat tuen tarpeita vastaavat palvelut ja lääketieteellisen tarpeen mukaisen hoidon. Tässä kokonaisuudessa on otettava huomioon myös terveydenhuoltolain vastaava säännös (8 a §). Jos kehitysvammalaki jää voimaan itsemääräämispykälien osalta, on erityisen tärkeä varmistaa, että soveltaminen on mahdollista sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisesti järjestetyissä palveluissa.

Esityksessä oleva ikärajoitus (ikäntymiseen liittyvät sairaudet ja vammat) tulee laajenemaan ja koskemaan kaikkia vammaispalveluja ja tukitoimia. Tämä on kaupungin näkemyksen mukaan perusteltua. Muutos on kuitenkin erittäin työllistävä, sillä tuhansia vammaispalvelun asiakkaita joudutaan arvioimaan uuden lain perusteella ja heille tullaan tekemään uudet päätökset. Oikaisuvaatimukset tulevat lisääntymään sosiaali- ja terveyslautakunnan jaostossa sekä tuomioistuimissa, samoin kuin muistutukset.

Lain voimaantulosta jo 1.1.2023 voidaan yleisesti todeta, että muutoksien kartoittamiseen ja niiden toteuttamiseen varattu aika on lyhyt. Laissa ehdotetut muutokset asiakasmaksuihin aiheuttavat huomattavia järjestelmäteknisiä toimenpiteitä, joten käytännön toteutuksen näkökulmasta uudistusten huomioiminen on aikataulullisesti erittäin haastavaa, ellei jopa mahdotonta. Erityisesti on otettava huomioon, että asiakasmaksulaki uudistui 1.7.2021 ja osittain näihin liittyvien järjestelmäteknisten ratkaisujen toteuttaminen on edelleen kesken. Lisäksi uuden henkilöstön rekrytointi ja kouluttaminen vievät huomattavasti aikaa.

Esityksessä ehdotettu kahden vuoden siirtymäaika ei käytännössä auta niissä tilanteissa, kun asiakkaan palvelutarve muuttuu tai uusi asiakas tulee palvelun piiriin, jolloin asiakkaalle tulee määritellä palvelu ja asiakasmaksu uuden lain mukaisesti. Muutokset tulee toteuttaa järjestelmissä tämän mahdollistamiseksi jo ennen siirtymäajan päättymistä.

Säännöskohtaisia huomioita

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulaki 7 e § Vammaisille henkilöille järjestettäviin erityispalveluihin liittyvät ylläpito

Voimassa olevan lainsäädännön nojalla vaikeavammaiselta henkilöltä on voitu periä maksu tavanomaisista elämisen kustannuksista, mutta näiden maksuista ei ole nimenomaisesti säädetty. Samoin kehitys-

vammaiselta henkilöltä on voimassa olevan lainsäädännön nojalla voitu periä maksu ylläpidosta (pois lukien alaikäisten osittainen ylläpito). Kaupunki katsoo perustelluksi, että erityispalveluista perittävät ylläpito maksut koskevat jatkossa kaikkia vammaispalvelulain piirissä olevia asiakkaita.

Asumisen tukemiseen voi osana palvelukokonaisuutta kuulua tarvittavia terveydenhuollon palveluja. Jää epäselväksi, määriteltäisiinkö nämä samalla tavalla kuin esimerkiksi kotiin annettavat palvelut (kotisairaanhoido). Tätä olisi täsmennettävä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulaki 7 f § Liikkumisen tuki

Kaikille vammaisille tulee järjestää kuljetuspalvelut vammaispalvelulainsäädännön perusteella. Helsingissä vammaisille asiakkaille on järjestetty myös sosiaalihuoltolain mukaisia kuljetuspalveluja silloin, kun asiakasta ei katsota vaikeavammaiseksi. Asiakkaat eivät kuitenkaan ole olleet Helsingissä eriarvoisessa asemassa kuljetuspalvelusta perittävän asiakasmaksun suhteen, sillä kuljetuksista perittävät asiakasmaksut ovat yhtä suuria. Helsingissä kuljetuspalvelujen omavastuu vastaa julkisen liikenteen maksua riippumatta siitä laista, jonka perusteella kuljetuspalvelu järjestetään asiakkaalle. On silti perusteltua, että esityksen mukaisesti jatkossa kaikille vammaisille järjestetään kuljetuspalvelut vammaispalvelulainsäädännön perusteella ja kuljetuspalvelujen omavastuu on säännelty julkisen liikenteen maksun suuruiseksi.

Huomioitavaa kuitenkin on, että 1.7.2021 voimaan tullut asiakasmaksulainsäädännön osaudistus velvoittaa kuntaa perimään nämä asiakasmaksut asiakkaalta. Muutokset tulevat lisäämään kuljetuspalvelujen asiakasmäärää entisestään ja näin ollen myös lisäämään kuluja liittyen omavastuuosuuksien laskuttamiseen. Osittain tämäkin muutos on edelleen kesken Helsingissä.

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaki 13 § Maksun perimättä jättäminen ja alentaminen

Asiakasmaksutuotto alenee. Jos lapsi saa varhaiskasvatusta osana vammaispalvelulaissa tarkoitettua valmennusta, varhaiskasvatuksen asiakasmaksu olisi esityksen mukaan jätettävä perimättä.

Uuden vammaispalvelulain kustannusvaikutuksista

Keskeisin muutos on, että laissa muutetaan lähes kaikki nykyiset vammaispalvelut subjektiivisen oikeuden palveluiksi. Lisäksi laki tuo uusia palveluja, jotka myös ovat subjektiivisia oikeuksia. On todennäköistä, että edellä mainittujen muutosten seurauksena on samankaltaisia kehityskulkuja kuin vuoden 2010 voimaan tulleen vammaislainsäädännön

uudistuksen jälkeen. Tällöin henkilökohtaisesta avusta tuli subjektiivinen oikeus. Esimerkkinä tästä on henkilökohtaisen avun määrän ja kustannusten kasvu, joka todettiin THL:n vuoden 2014 tutkimuksessa: Lakimuutoksen jälkeen henkilökohtaisen avun asiakasmäärät ovat kasvaneet selvästi. Henkilökohtaisen avun kokonaiskustannukset kasvoivat 39 miljoonaa euroa vuosina 2008–2011. Tämä on 14 miljoonaa euroa enemmän kuin oli esitetty hallituksen esityksessä 166/2008. Edelleen kymmenessä vuodessa henkilökohtaisen avun asiakasmäärä on kolminkertaistunut (9 000 --> 28 018). Tämä on odotettavissa oleva vaikutus myös uuden lain tultua voimaan. Nyt vaikutus koskee suurempaa osaa palveluja, jolloin kustannusvaikutus on vieläkin suurempi.

Uudistuksesta aiheutuvien palvelutarpeiden arvioinnin laskelmat ovat alimitoitettuja. Kustannusvaikutukset tulisi arvioida realistisesti ja korvata määrärahoissa hyvinvointialueille täysimääräisesti alueellinen kustannustaso huomioon ottaen. Laki lisää merkittävästi asiakkaan kuulemiseen, suunnittelemiseen ja päätöksentekoon käytettävää aikaa. Uusien palvelujen lisäksi tulee työtä lisääviä uusia järjestämistapoja. Lisäksi tulee uusia ohjaus- ja neuvontavelvollisuuksia, jotka määrittellään aiempaa yksityiskohtaisemmin. Nämä lisäävät pysyvästi vammaissosiaalityön resurssitarpeita. On huomioitava, että sosiaalityöntekijöistä on kansallisesti merkittävä pula. Esitys lisää uusien palvelujen myötä edelleen sosiaalihuollon ammattihenkilöiden tarvetta. Koko Suomessa on noin 7 200 sosiaalityöntekijää, joista noin 4 700 on kunnissa viroissa.

Esittelijän perustelut

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää lausuntoa vammaispalvelulain säädännön uudistusta koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta (liitteet 1 ja 2). Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi vammaispalvelulaki, jolla kumottaisiin voimassa oleva laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia, sosiaalihuoltolakia, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia sekä varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annettua lakia.

Lausunto on pyydetty antamaan viimeistään 4.4.2022 vastaamalla lausuntopalvelussa yksilöityihin kysymyksiin 1-34. Ministeriöstä saadun tiedon mukaan lausunto on teknisesti mahdollista toimittaa lausuntopalveluun vielä 5.4.2022.

Esitysluonnosta valmisteltaessa on hyödynnetty rauennutta hallituksen esitystä 159/2018 vp. Suurimmat sisällölliset muutokset koskevat lain soveltamisalaa, valmennusta, erityistä tukea ja liikkumisen tukea. Uudistusta on valmisteltu laajassa yhteistyössä, kuulemistilaisuuksissa ja

kyselyissä. Sosiaali- ja terveysministeriön asettaman osallisuustyöryhmän ehdotuksia on hyödynnetty valmistelussa.

Vammaispalvelulaki sisältää säännökset vammaisille henkilöille järjestettävistä sosiaalihuollon erityispalveluista. Lain on tarkoitus täydentää sosiaalihuollon palveluja koskevana yleislakina sovellettavaa sosiaalihoitolakia. Vammaisten henkilöiden tarvitsemaan terveydenhuoltoon ja lääkinnälliseen kuntoutukseen sovellettaisiin terveydenhoitolakia. Lisäksi vammaiset henkilöt olisivat oikeutettuja muun sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön mukaisesti palveluihin ja tukeen.

Uudistuksen tarkoituksena on toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä. Lisäksi tavoitteena on tukea itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä turvata yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.

Erityistä huomiota on tarkoitus kiinnittää vammaisen lapsen ja nuoren palvelujen toteuttamiseen. Niissä olisi otettava huomioon lapsen tai nuoren ikä ja kehitysvaihe, kommunikointitapa, mielipide sekä osallisuus ja toimintamahdollisuudet lapsen tai nuoren omassa toimintaympäristössä. Palvelut olisi toteutettava siten, että ne turvaavat ensisijaisesti lapsen ja nuoren hyvinvointia ja kehitystä tukien hänen voimavarojaan ja vahvuuksiaan.

Uudistuksen on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2023. Erityisenä tukena järjestettävää erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat vammaispalvelulain säännökset tulisivat kuitenkin voimaan 1.1.2025. Esitys liittyy valtion vuoden 2023 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Päätösehdotus perustuu sosiaali- ja terveystoimialan sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimialan antamiin lausuntoihin. Vammaisneuvoston lausunto on liitteenä 3. Asia on valmisteltu yhteistyössä kaupunginkanslian talous- ja suunnitteluosaston kanssa.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Marja-Liisa Rautanen, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36184
marja-liisa.rautanen(a)hel.fi

Liitteet

- 1 Lausuntopyyntö 17.2.2022 fi
- 2 HE luonnos vammaispalvelulaiksi

04.04.2022

Asia/19

3 VN lausunto vammaispalvelulainsäädännön uudistus

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Otteet

Ote

Sosiaali- ja terveysministe-
riö

Otteen liitteet

Esitysteksti
Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täy-
täntöönpano

Tiedoksi

Sosiaali- ja terveystoimiala
Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala
Kaupunginkanslia

Päätöshistoria

Kaupunginhallitus 28.03.2022 § 232

HEL 2022-002537 T 03 00 00

VN/12531/2021 ja STM083:00/2019

Päätös

Kaupunginhallitus päätti panna asian pöydälle.

Käsittely

28.03.2022 Pöydälle

Kaupunginhallitus päätti yksimielisesti panna asian pöydälle Minja Koskelan ehdotuksesta.

Esittelijä

kansliapäällikkö
Sami Sarvilinna

Lisätiedot

Marja-Liisa Rautanen, kaupunginsihteeri, puhelin: 310 36184
marja-liisa.rautanen(a)hel.fi

Sosiaali- ja terveystoimiala 15.3.2022

HEL 2022-002537 T 03 00 00

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

F10680001200062637

Alv.nro

F102012566

VN/12531/2021

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala vastaa tässä lausunnossa lausuntopalvelussa esitettyihin kysymyksiin liittyen vammaispalvelulain uudistukseen ja esittää kohdassa 34 muut huomionsa annettusta esityksestä.

1. Vastaajan taustaorganisaatio

Helsingin kaupunki.

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

Kyllä pääosin

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

Kyllä pääosin

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

Kyllä pääosin

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

Kyllä pääosin

Esityksessä ehdotetaan asiakkaan osallistumista oman palvelunsa suunnitteluun, tämä edistää vammaisten henkilöiden osallisuutta.

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

Kyllä

Jos esitetyt toimet asiakkaan osallisuuden parantamiseksi toteutuvat, lisäävät ne asiakkaan yksilöllisiä mahdollisuuksia saada tarpeensa mukaisia palveluja vammansa tai sairautensa laadusta riippumatta. Palveluvalikon laajeneminen lisäisi mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeen mukaisia palveluja.

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

1. Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala pitää hyvänä täsmennyksenä sitä, että laissa säädettäisiin päivätoiminnan järjestämisestä työkyvyttömille yöikäisille vammaisille henkilöille.

2. -

3. -

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokouaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

1. Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan näkemyksen mukaan hengityshalvauspotilaiden hoidon järjestämisvastuun siirtäminen vammaispalveluihin ei ole asiakkaiden edun mukaista (ks. perustelut kohdasta 10).

2. Vammaistyö ei pidä hyvänä säännöstä, joka koskee lapsen sijoittamista kodin ulkopuolelle. Lapsen kuulemisesta tai mielipiteen selvittämisestä ei ole esityksessä mainintaa. Toimialan näkemyksen mukaan 15 §:ssä olisi perusteltua määrittellä tarkemmin lapsen etua arvioitaessa huomioon otettavat asiat.

3. Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala pitää tärkeänä, että vammaispalvelulaissa säilytetään määrittely, jonka mukaan omainen tai muu läheinen voi toimia henkilökohtaisena avustajana vain erityisen painavasta syystä vammaisen henkilön edun mukaisesti. Esityksessä esitetyn toteutuessa omaishoidon tuen ja henkilökohtaisen avun ero hämärtyy. Näin ollen esitys ei mielestämme kaikissa tilanteissa tue asiakkaan itsemääräämisoikeuden toteutumista.

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

Kyllä pääosin

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

Ei

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan näkemyksen mukaan hengityshalvauspotilaiden hoidon järjestämisvastuun siirtäminen vammaispalveluihin ei ole asiakkaiden edun mukaista. Toimiala haluaa korostaa, että ratkaisu on erittäin kallis sekä tehtävänä kohtuuton. Toimiala esittää, että vastuu palvelun järjestämisestä jätettäisiin nykyiselleen tai siirrettäisiin vammaispalvelujen sijaan perusterveydenhuollon tai kotihoitoon vastuulle, koska tehtävään sisältyy paljon lääketieteellisiä ja terveydenhuollollisia toimia. Lisäksi hengityslaitteen käyttö on liian

haastava vastuu henkilökohtaiselle avustajalle, jolla ei välttämättä ole soveltuvaa tai ylipäättään mitään koulutusta. Esityksessä on todettu, että terveydenhuollon tulee varmistaa vammaisen henkilön ja tarvittaessa avustajan hoitotoimenpiteissä tarvitsema osaaminen, jos hengityshalvauspotilaan henkilökohtaiseen apuun sisältyisi hoitotoimenpiteitä. Toimiala toteaa, että vastuun hoitotoimenpiteisiin perehdyttämisestä tulisi aina kuulua terveydenhuollolle.

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Palveluja järjestetään esityksen mukaan pitkäaikaisesta toimintakyvyn heikkenemisestä seuraavan välttämättömän ja toistuvan avun, tuen ja huolenpidon tarpeen perusteella ja niillä vastattaisiin henkilön fyysisen, psyykkisen ja kognitiivisen toimintakyvyn heikkenemisestä aiheutuviin tarpeisiin. Tämä muotoilu tulee Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan näkökulmasta lisäämään mielenterveysasiakkaiden hakemuksia vammaispalveluissa. Mielenterveysasiakkaille on tällä hetkellä järjestetty palveluja pääasiassa sosiaalihuoltolain mukaan, mikä on tarkoituksenmukaista jatkossakin.

Todettakoon myös, että niin sanotun nepsy-kirjon asiakkaita tulee uuden lain piiriin enenevässä määrin. Uusien asiakasryhmien tulo lain piiriin tarkoittaa sisällöllisten muutosten tekemistä palveluihin.

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

Kyllä pääosin

Hallituksen esityksen mukaan hyvinvointialueella tulisi olla käytössä kaikki henkilökohtaisen avun järjestämistavat (työnantajamalli, oma toiminta, palveluseteli ja ostopalvelu). Tätä on Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan näkemyksen mukaan vaikeaa toteuttaa henkilöstön rekrytointivaikeuksien vuoksi. Toimiala ilmaisee näkemyksensä, että vaade henkilökohtaisen avun järjestämisestä kaikilla henkilökohtaisen avun tuottamistavoilla tulee lisäämään kustannuksia ja kuormittamaan hyvinvointialueiden jo ennestään haastavaa vammais- palveluiden yksiköiden tilannetta ilman asiakkaan saamaa lisäarvoa. Toimiala esittää, että vähintään kaksi tai kolme järjestämistapaa riittäisi

turvaamaan asiakkaiden henkilökohtaisen avun palvelut ja itsemääräämisoikeuden.

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala pitää edellä todetusti tärkeänä, että vammaispalvelulaissa säilytetään määrittely, jonka mukaan omainen tai muu läheinen voi toimia henkilökohtaisena avustajana vain erityisen painavasta syystä vammaisen henkilön edun mukaisesti. Toimialan näkemyksen mukaan useat henkilökohtaisen avun asiakkaat tulevat hakemaan tätä oikeutta, jos henkilökohtaisena avustajana voisi toimia erityisestä syystä perheenjäsen, kun se on vammaisen henkilön edun mukaista. Toimiala haluaa tarkennettavan sitä, miten asiakkaan etu määritellään ja miten varmistetaan asiakkaan itsemääräämisoikeuden toteutuminen omaisen toimiessa avustajana.

Hallituksen esityksessä erityinen tuki olisi palveluiden kokonaisuus, joka sisältäisi erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon ja vaativan moniammatillisen tuen. Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala toivoo tarkempaa sääntelyä erityistä tukea toteuttavan ammattihenkilön kelpoisuuden suhteen. Erityisesti tuetun päätöksenteon osalta sääntelyn tulee olla täsmällistä, jotta vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus toteutuu täysimääräisesti vapaana ulkopuoliselta vaikuttamiselta. Toimialan näkemyksen mukaan palvelun yhtenä haasteena on osaavan henkilöstön saatavuus.

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala toivoo tarkempaa sääntelyä kyseisten säännösten osalta. Toimialan näkemyksen mukaan yhtenä haasteena palvelun tuottamisessa ja järjestämisessä on osaavan henkilöstön saatavuus.

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispuolalaisin mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säätämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispuolalaisina tarkoituksenmukaista?

Ei

Esityksen myötä aiemman kehitysvammalain mukainen kuntouttava varhaiskasvatus laajenee koskemaan kehitysvammaisten lasten lisäksi myös muita vammaisia lapsia. Palvelua myönnettäisiin vammaispuolalaisin mukaisena valmennuksena. Helsingin kaupungin sosiaali- ja ter-

veystoimiala esittää laissa määriteltävän tarkemmin, mitä kuntouttava varhaiskasvatus on. Toisaalta toimiala katsoo, että varhaiskasvatuslain sääntely riittäisi turvaamaan vammaisten lasten yksilöllisen varhaiskasvatuksen.

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala tuo esiin myös huolen siitä, että kuntouttavan varhaiskasvatuksen tarpeen osoittaminen muuttuu entistä vaikeammaksi 1.8.2022 lukien, kun tuen portaiden muutokset astuvat voimaan varhaiskasvatuslain uudistuksessa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä ei ole kehitysvammaisten lasten kuntoutuksellista osaamista, joita eri tuen portailla voidaan tarjota.

Varhaiskasvatuksessa lapsilla ei ole varhaiskasvatuslain nojalla järjestettyä kuljetusta. Kehitysvammalain mukainen erityishuolto ja siihen liittyvät kuljetukset ovat maksuttomia. Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala esittää vahvan huolen siitä, miten kuljetusten järjestämisvelvollisuus saattajineen pystytään toteuttamaan tilanteessa, jossa oikeus kuntouttavaan varhaiskasvatukseen laajennettaisiin kaikkiin vammaisiin lapsiin. Kuljetuskustannukset ovat kasvava kustannuserä hyvinvointialueilla.

On epäselvää, miten toimitaan tilanteessa, jossa hyvinvointialueen on järjestettävä vammaisille lapsille kuntouttavaa varhaiskasvatusta valmennuksena, mutta palvelun tuottaa kunta.

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Katso kohdat 8 ja 12.

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Katso kohta 12.

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

Ei

Toimialan näkökulmasta nykyinen henkilökohtaisen avun palvelu tai tukihenkilötoiminta tai tuettu asuminen vastaavat tähän tarpeeseen.

18. Onko tuetusta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

Ei kantaa

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

Ei

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

Kyllä pääosin

Hallituksen esityksessä esitetään, että tukea esteettömään asumiseen tulisi myöntää vanhempien erotilanteessa ja lapsen vuoroasumisessa vaikeavammaisen lapsen molempien vanhempien asuntoihin. Tämä on sosiaali- ja terveystoimialan mukaan perusteltua, jos se edistää vanhempien ja lapsen yhteydenpitoa. Muutos tulee kuitenkin lisäämään sosiaalialan ammattilaisten työtä ja kustannuksia, jotka arviomme mukaan ovat korkeammat kuin esityksessä on arvioitu.

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Katso kohta 8.

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Lyhytaikaiseen huolenpitoon Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala esittää lisättäväksi kuljetusten järjestämisen niille asiakkaille, joilla on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa ja jotka eivät voi ilman kohtuuttomia vaikeuksia käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä itsenäisesti. Lyhytaikaisen huolenpidon asiakkaista suurin osa on lapsia, jotka eivät liiku yksin. Edellä todettu tosin lisää kuljetusten kysyntää ja siten kustannuksia.

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala esittää huomiona, että termi lyhytaikainen huolenpito poikkeaa THL:n sosiaalihuollon sanastosta, jossa kyseisestä palvelusta käytetään termiä tilapäinen hoito/tilapäinen huolenpito. Näin ollen olisi perusteltua miettiä käsitettä uudestaan.

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

Kyllä

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala pitää hyvänä täsmennyksenä, että laissa säädettäisiin päivätoiminnan järjestämisestä työkyvyttömille työkäisille vammaisille henkilöille.

Tässä yhteydessä Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala haluaa painottaa, että tulevassa lainsäädännössä on otettava huomioon, että myös päivätoiminnassa voitaisiin tarvittaessa käyttää lyhytkestoista erillään pitämistä, lyhytkestoista poistumisen estämistä ja valvottua liikumista. Tämä tukisi myös vaativaa psyykkistä tukea tarvitsevien autismikirjon ja kehitysvammaisten henkilöiden subjektiivista oikeutta osallistua päivätoimintaan.

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

Kyllä

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Kyllä pääosin

Hallituksen esityksessä liikkumisen tukea voidaan järjestää joustavasti eri tavoilla esimerkiksi henkilökohtaisen avustajan avulla tai saattajan avulla. Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala haluaa täsmennettävän sitä, jääkö hyvinvointialueen arvioitavaksi, mikä henkilökohtaisen avustajan tai saattajan käyttöön myönnetty tuntimäärä vastaa yksittäistä matkaa niin, että lain tarkoitus täyttyy liikkumisen tuen osalta.

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

Liikkumista tukevien palvelujen kustannuslaskelmissa on jätetty huomiotta palvelun toiminta-alueen laajentuminen. Kun aiemmin matkustusalue on ollut pääasiassa asuinkunta ja sen naapurikunnat, laajenee nyt alue jopa matkoiksi mökkipaikkakunnille. Tämä lisää kustannuksia. Esityksessä tulisi tuoda selkeämmin esiin, että näille paikkakunnille tulisi matkustaa esteettömällä joukkoliikenteellä ja vasta kohteessa käyttää taksia.

Esityksessä tuodaan hyvin esiin, että henkilön tulee käyttää ensisijaisesti julkista joukkoliikennettä. Esityksestä ei käy ilmi, maksaako vammaisen henkilö tämän kuitenkin itse vai korvaako kunta matkat. Esimerkiksi nyt kehitysvammaiset ovat saaneet bussiliput kulkeakseen päivä- ja työtoimintaan kehitysvammalain mukaisesti. Uuden lain hen-

gen mukaista olisi, että jos henkilö kykenee kulkemaan julkisella kulkuvälineellä, hän maksaa tämän itse.

Esityksestä ei myöskään käy ilmi, tuleeko vanhemmille korvata lapsensa kuljetus lyhytaikaiseen hoitoon. Myös tämä on ollut aiemman lain velvoite, joka tulisi selkeästi poistaa. Jos vanhemmilla on auto, heidän on mahdollista myös kuljettaa lapsensa hoitoon. Samoin, jos vanhemmat käyttävät julkisia kulkuvälineitä lapsensa kuljettamiseen, sen tulisi olla ensisijaista.

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan näkemyksen mukaan liikkumisen tuen ulkopuolelle tulisi rajata yrityksen toimintaan liittyvät matkat, esimerkiksi siirtyminen asiakkaalta toiselle, joka on normaalia yritystoimintaa ja voidaan vähentää yrityksen tuloista.

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Tavoitteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia- ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

Eivät

Hallituksen esityksessä vammaispalvelulain 12 §:n 2 momentin 1 ja 2 kohta ehdotetaan tulemaan voimaan 1.1.2025, jotta hyvinvointialueilla olisi aikaa valmistautua uusien palveluiden järjestämiseen. Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala korostaa, että muutokset edellyttävät merkittäviä lisäresurssitarpeita. Lisäksi otettaessa huomioon samanaikaiset sote-uudistuksen mukanaan tuomat muutokset sekä mahdollinen hengityshalvauspotilaiden hoidon järjestämisvastuun siirtäminen, on siirtymäaika kohtuuttoman lyhyt. Sen tulisi olla pidempi kuin kolme vuotta, mikäli hengityshalvauspotilaiden hoito siirtyy vammaispalveluiden vastuulle.

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

Kyllä pääosin

Tulisi huomioida se, että palveluita uudelleen organisoitaessa rajoitus-toimenpiteitä koskevia säännöksiä voitaisiin soveltaa sekä sosiaali- että terveydenhuollon yhteisissä yksiköissä.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä pääosin

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala katsoo, että asiakasmaksulakiin ehdotetut muutokset aiheuttaisivat järjestelmämuutoksia, joiden toteuttaminen esitetystä aikataulussa on haasteellista.

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

Kyllä

Esitys on lähtökohtaisesti onnistunut kiinteän käyttövaran määrittämisen osalta lapselle. Vammaisen lapsen asuminen kodin ulkopuolella voidaan jatkossa järjestää siis myös vammaispalvelulain perusteella. Ehdotettu lapselta perittävä asiakasmaksu lähtökohtaisesti vastaa lastensuojelulain perusteella sijoitetulta lapselta perittävää maksua. Vammaiselle lapselle ei kuitenkaan turvata käyttövaraa samoin perustein kuin lastensuojelussa sijoitetulle lapselle. Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan näkemyksen mukaan lasten käyttövarat pitäisi lähtökohtaisesti määrittellä samoin perustein.

Pykälässä säännellään lapselta perittävän asiakasmaksun lisäksi myös vanhemmilta perittäviä maksuja. Lakiesityksessä korostetaan (s. 247), että asiakasmaksulainsäädännön tarkoituksena pitäisi olla vain palveluita käyttäviltä asiakkailta perittävien maksujen sääntely. Selvyyden kannalta olisi suotavaa, että samaa analogiaa noudatettaisiin myös 7 d §:ssä ja kautta linjan asiakasmaksulainsäädännössä sitä uudistettaessa.

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

Kyllä pääosin

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

Ei

Hallituksen esityksen kustannusarviota Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala pitää liian matalana. Näkemyksemme mukaan sekä asiakasmäärät että kustannukset on arvioitu liian alhaisiksi monelta osin ja kelpoisuusehtoja ei ole määritelty tarpeeksi tarkasti, mikä vaikuttaa henkilöstömenoihin. Toimialan näkökulmasta hallinnollinen työ tulee lisääntymään. Laskelmissa ei ole myöskään huomioitu henkilöstön saatavuuden ongelmista tai palvelujen valvonnasta aiheutuvia kustannuksia. Päätösten uusiminen vie merkittävästi enemmän aikaa kuin on arvioitu. Haasteena on osaavan henkilöstön saaminen kyseisiin tehtäviin. Rinnalla on hoidettavana koronan aiheuttama palveluvelka ja sote-uudistuksen aiheuttamat muutokset toimintaympäristössä. Toimiala esittää huolen siitä, että jos lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamista koskevat säännökset tulevat voimaan, tuleeko vammaispalveluja koskemaan myös vastaavat mitoitukset kuin lastensuojelussa. Laskelmissa ei ole myöskään huomioitu asiakasmaksupäätösten ja asiakasmaksuhuojennushakemusten käsittelystä syntyvää työtä.

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä.

Yleistä

Hallituksen esityksessä todetaan, että vammaispalveluiden haasteena ovat palveluiden oikea-aikaisuus ja yksilölliset palvelutarpeet. Esityksessä myös todetaan, että vammaisten henkilöiden tarvitsemat sosiaalipalvelut järjestetään ensisijaisesti osana yleistä palvelujärjestelmää sosiaalihuoltolain mukaisesti. Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala näkee haasteena, että yleisen palvelujärjestelmän ensisijaisuus ei usein vammaisten henkilöiden kohdalla toteudu. Myöskään hallinto-oikeuden ja AVI:n viimeaikaiset ratkaisut eivät kaikilta osin tue yleisen palvelujärjestelmän ensisijaisuuden periaatetta. Edellä todettu näkyy myös koulutuspalveluissa ja vapaa-ajan palveluissa. Tältä osin Helsinki on aiemmin antanut lausunnon Osallisuus-työryhmälle.

Hallituksen esityksessä erityishuoltoon sisältyvää vaatimaan tukeen liitettävää hoitoa ja huolenpitoa sekä kuntoutusta voitaisiin toteuttaa sosiaalihuoltolaissa tarkoitetuissa ympärivuorokautisen palveluasumisen yksiköissä tai laitosyksiköissä, joissa on riittävä lääketieteellinen, psykologinen ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus. Näitä yksiköjä kutsuttaisiin esityksen mukaan vaativan tuen yksiköiksi. 9 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialueella olisi oltava alueella esiintyvän tarpeen mukainen määrä vaativan tuen yksiköjä. Tämänhetkinen asuminen ryhmäkohteissa on vuokrasuhteista. Toimiala haluaa nostaa esiin huolen siitä, että esitettyjen muutosten myötä asiakkaille aiheutuisi tilanteita, joissa he joutuisivat muuttamaan pois kodistaan, jotta rajoitustoimenpiteitä voitaisiin käyttää. Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala toi-

voo tarkempaa ohjeistusta esimerkiksi STM:n kuntainfon muodossa, millaisia muutoksia toimintaan esityksen myötä tarvitaan.

Lisäksi Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala katsoo, että myös laitosten tulisi voida olla terveydenhuollon yksiköitä, esimerkiksi HUS-organisaatiossa on riittävä lääketieteellinen, psykologinen ja sosiaalihuollollinen asiantuntemus. Tällä turvattaisiin tahdosta riippumattoman erityishuollon asiakkaiden ja rikoksesta tuomitsematta jätettyjen asiakkaiden tutkimus, hoito ja kuntoutus tavalla, jossa toteutuu sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio. Toimiala esittää siis lisättäväksi, että vaativaan tukeen liittyvä yksilöllinen hoito ja huolenpito sekä kuntoutus voitaisiin toteuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä, jottei esimerkiksi HUS rajaudu muutosten ulkopuolelle. Nykyisin erityishuoltona toteutettavat moniammatilliset kehitysvammapsykiatriset kuntoutus- ja arviointipalveluiden prosessit ovat lääkärivetoisia ja sisältävät erilaisia terveydenhuollon ammattilaisten tutkimuksia, hoitoa ja lääkemuutoksia.

Toimiala esittää, että esityksessä mainitun vaativan tuen asiantuntijaryhmän osalta määriteltäisiin, voidaanko asiantuntijaryhmän tehtävät keskittää hyvinvointialueiden sopimuksella esimerkiksi siten, että Uudellamaalla olisi yksi yhteinen asiantuntijaryhmä.

Hallituksen esityksessä on ymmärretty hyvin, miten erityishuollon palveluissa on jo toteutunut sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio. Tätä yhteyttä on asiakkaiden palvelujen saatavuuden näkökulmasta tärkeä edelleen vahvistaa ja mahdollistaa sosiaalihuoltolain 2 §:n mukaisesti siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa tai kun asiakas muutoin tarvitsee sekä sosiaali- että terveydenhuollon palveluja, on sovellettava niitä sosiaali- ja terveydenhuollon säännöksiä, jotka asiakkaan edun mukaisesti parhaiten turvaavat tuen tarpeita vastaavat palvelut ja lääketieteellisen tarpeen mukaisen hoidon. Tässä kokonaisuudessa on otettava huomioon myös terveydenhuoltolain vastaava säännös (8 a §). Jos kehitysvammalaki jää voimaan itsemääräämispykälien osalta, on erityisen tärkeä varmistaa, että soveltaminen on mahdollista sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisesti järjestetyissä palveluissa.

Hallituksen esityksessä oleva ikärajoitus (ikäntymiseen liittyvät sairaudet ja vammat) tulee laajenemaan ja koskemaan kaikkia vammais- palveluja ja tukitoimia. Tämä on Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan näkemyksen mukaan perusteltua. Muutos on kuitenkin erittäin työllistävä, sillä tuhansia vammaispalvelun asiakkaita joudutaan arvioimaan uuden lain perusteella, ja heille tullaan tekemään uudet päätökset. Oikaisuvaatimukset tulevat lisääntymään sosiaali- ja ter-

veyslautakunnan jaostossa sekä tuomioistuimissa, samoin kuin muistutukset.

Lain tullessa voimaan jo 1.1.2023 voidaan yleisesti todeta, että muutoksien kartoittamiseen ja niiden toteuttamiseen varattu aika on lyhyt. Laissa ehdotetut muutokset asiakasmaksuihin aiheuttavat huomattavia järjestelmäteknisiä toimenpiteitä, joten käytännön toteutuksen näkökulmasta uudistusten huomioiminen on aikataulullisesti erittäin haastavaa, ellei jopa mahdotonta. Erityisesti huomioiden, että asiakasmaksulaki uudistui 1.7.2021 ja osittain näihin liittyvien järjestelmäteknisten ratkaisujen toteuttaminen on edelleen kesken. Lisäksi uuden henkilöstön rekrytointi ja kouluttaminen vievät huomattavasti aikaa.

Esityksessä ehdotettu kahden vuoden siirtymäaika ei käytännössä auta niissä tilanteissa, kun asiakkaan palvelutarve muuttuu tai uusi asiakas tulee palvelun piiriin, jolloin asiakkaalle tulee määritellä palvelu ja asiakasmaksu uuden lain mukaisesti. Muutokset tulee olla toteutettu järjestelmissä tämän mahdollistamiseksi jo ennen siirtymäajan päättymistä.

Säännöskohtaisia huomioita

AML 7 e § Vammaisille henkilöille järjestettäviin erityispalveluihin liittyvät ylläpito

Vammaisille henkilöille järjestettäviin erityispalveluihin liittyvien ylläpito- palveluiden sääntelyä tarkennetaan. Voimassa olevan lainsäädännön nojalla vaikeavammaiselta henkilöltä on voitu periä maksu tavanomaisista elämisen kustannuksista, mutta näiden maksuista ei ole nimenomaisesti säädetty. Samoin kehitysvammaiselta henkilöltä on voimassa olevan lainsäädännön nojalla voitu periä maksu ylläpidosta (pois lukien alaikäisten osittainen ylläpito). Toimiala katsoo perustelluksi, että erityispalveluista perittävät ylläpitomaksut koskevat jatkossa kaikkia vammaispalvelulain piirissä olevia asiakkaita.

Asumisen tukemiseen voi osana palvelukokonaisuutta kuulua tarvittavia terveydenhuollon palveluita. Jää epäselväksi, määriteltäisiinkö nämä samalla tavalla kuin esimerkiksi kotiin annettavat palvelut (kotisairaanhoito). Tätä olisi täsmennettävä.

AML 7 f § Liikkumisen tuki

Uuden sääntelyn mukaisesti kaikille vammaisille tulee järjestää kuljetuspalvelut vammaispalvelulainsäädännön perusteella. Helsingissä vammaisille asiakkaille on järjestetty myös sosiaalihuoltolain mukaisia kuljetuspalveluita silloin, kun asiakasta ei katsota vaikeavammaiseksi. Asiakkaat eivät kuitenkaan ole olleet Helsingissä eriarvoisessa asemassa kuljetuspalvelusta perittävän asiakasmaksun suhteen, sillä kuljetuksista perittävät asiakasmaksut ovat yhtä suuria. Helsingissä kulje-

tuspalveluiden omavastuu vastaa julkisen liikenteen maksua riippumatta siitä laista, jonka perusteella kuljetuspalvelu järjestetään asiakkaalle. On silti perusteltua, että esityksen mukaisesti jatkossa kaikille vammaisille järjestetään kuljetuspalvelut vammaispalvelulainsäädännön perusteella ja kuljetuspalveluiden omavastuu on säännelty julkisen liikenteen maksun suuruiseksi.

Huomioitavaa kuitenkin on, että 1.7.2021 voimaan tullut asiakasmaksulainsäädännön osauudistus velvoittaa kuntaa perimään nämä asiakasmaksut asiakkaalta. Ehdotetut muutokset tulevat lisäämään kuljetuspalveluiden asiakasmäärää entisestään ja näin ollen myös lisäämään kuluja liittyen omavastuuosuuksien laskuttamiseen. Osittain tämänkin muutoksen käytäntöön vienti on edelleen kesken Helsingissä.

Uuden vammaispalvelulain kustannusvaikutuksista

Lain keskeisin muutos on, että laissa muutetaan lähes kaikki nykyiset vammaispalvelut subjektiivisen oikeuden palveluiksi. Lisäksi laki tuo uusia palveluita, jotka myös ovat subjektiivisia oikeuksia. On todennäköistä, että edellä mainittujen muutosten seurauksena on samankaltaisia kehityskulkuja kuin vuoden 2010 voimaan astuneen vammaislainsäädännön uudistuksen jälkeen. Tällöin henkilökohtaisesta avusta tuli subjektiivinen oikeus. Esimerkkinä tästä on henkilökohtaisen avun määrän ja kustannusten kasvu, joka todettiin THL:n vuoden 2014 tutkimuksessa: Lakimuutoksen jälkeen henkilökohtaisen avun asiakasmäärät ovat kasvaneet selvästi. Henkilökohtaisen avun kokonaiskustannukset kasvoivat 39 miljoonaa euroa vuosina 2008–2011. Tämä on 14 miljoonaa euroa enemmän kuin oli esitetty hallituksen esityksessä 166/2008. Edelleen kymmenessä vuodessa henkilökohtaisen avun asiakasmäärä on kolminkertaistunut (9000 --> 28 018). Tämä on odotettavissa oleva vaikutus myös uuden lain tultua voimaan. Nyt vaikutus koskee suurempaa osaa palveluja, jolloin kustannusvaikutus on vieläkin suurempi.

Esityksessä laista aiheutuvien palvelutarpeiden arvioinnin laskelmat ovat alimitoitettuja. Kustannusvaikutukset tulisi arvioida realistisesti ja korvata hyvinvointialueille täysimääräisesti annettavissa määrärahoissa. Laki lisää merkittävästi asiakkaan kuulemiseen, suunnittelemiseen ja päätöksentekoon käytettävää aikaa. Uusien palvelujen lisäksi tulee työtä lisääviä uusia järjestämistapoja. Lisäksi tulee uusia ohjaus- ja neuvontavelvollisuuksia, jotka määrittellään aiempaa yksityiskohtaisemmin. Nämä lisäävät pysyvästi vammaissosiaalityön resurssitarpeita. On huomioitava, että sosiaalityöntekijöistä on kansallisesti merkittävä pula. Lakiesitys lisää uusien palvelujen myötä edelleen sosiaalihuollon ammattihenkilöiden tarvetta. Koko Suomessa on noin 7200 sosiaalityöntekijää, joista noin 4700 on kunnissa viroissa.

04.04.2022

Asia/19

Lisätiedot

Henriikka Ketola, lakimies, puhelin: 310 46702
henriikka.ketola(a)hel.fi

Postiosoite

PL 1
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
kaupunginkanslia@hel.fi

Käyntiosoite

Pohjoisesplanadi 11-13
Helsinki 17
<http://www.hel.fi/kaupunginkanslia>

Puhelin

+358 9 310 1641

Faksi

Y-tunnus

0201256-6

Tilinro

FI0680001200062637

Alv.nro

FI02012566